

הנה חשיבות נודעת להפצת המודעות על החובה להעביר לקרנות כשרות, והדברים דלהלן בחשיבות ותוכן הנושא שנכתבו על ידי הרב זיו מקייטן שליט"א וודאי יביאו תועלת רבה לענין.

✧ מותר לקרוא בשבת ✧

מהדורה לבתי כנסת
אין להוציא

מתן מענה ע"י וועד ההלכה של "גלאט הון": הגר"י לנדו 08-9742386 הגרש"י לוי 03-5742214 הגר"א קלרמן 0548465948 הגר"ע אולמן 0527644218 הגר"נ פל 0533127515

הרב זיו מקייטן*

מאמר פנסיה והשתלמות השלם

כולל חסכונות ילדים שע"י הביטוח הלאומי

פנסיה והשתלמות א': הקרנות האסורות

א. קופות הגמל: פנסיה, השתלמות, גמל (ק.ג.) וביטוח מנהלים

לכל עובד בעל תלוש משכורת מחויב המעסיק ע"פ החוק להפריש לו אחוז מסויים מכספי המשכורת שלו לקרן פנסיה, הכספים נשמרים עבורו בחשבון סגור ע"מ לקבלם אח"כ בגיל הפרישה בתוספת ריבית. ישנם פנסיות מורכבות יותר המכונות ביטוח מנהלים. קופת גמל (ק.ג.) הינה קרן חיסכון נוספת כעין קרן הפנסיה הנ"ל אך איננה חובה עפ"י חוק וישנם עובדים שאין להם אותה. קרן השתלמות הינה אחת מזכויות העובד בה מפריש העובד אם ירצה בכך סכום מסויים מהמשכורת החודשית, וכנגדו מפריש גם המעביד סך מסויים מעצמו לטובת העובד והסך הכולל נשמר ונירשם ע"ש העובד בחשבון סגור, ולאחר תקופת צבירה של 6 שנים זכאי העובד למשוך את כספו במזומן או לצאת לשנת שבתון ולקבל משכורת מהקרן השתלמות שצבר. לדוגמא: ב"יקרן השתלמות למורים ולגוננות" מפריש כל עובד 4.2% ממשכורתו וכנגד זה מפריש המעביד (-משרד החינוך) 8.4% כך שביחד מתקבל 12.6%.

ב. שוק ההון

הכסף המונח כחיסכון בקופות הגמל הנ"ל איננו שוכב בבטלה. הנהלת הקרן דואגת להשקיעו בשוק ההון באופן שיניב רווחים ותשואה לטובת העובד שהוא בעל הממון, והעובד משלם על כך דמי ניהול להנהלת הקרן כתמורה על טירחתם עבורו, וע"י עוד להלן שיעור ב' אות ה'. הדרכים העיקריות בהם סוחרת הנהלת הקרן בשוק ההון הינן קניית אגחיים ומניות. אגחיים הם שטרי הלוואה שמנפיקות חברות שונות בעולם במטרה להשיג לעצמן הלוואות שיעזרו להן בתהליך התעשרותן, והן מתחייבות לכל מלווה שקונה אג"ח לפרוע לו בתוספת ריבית, הנהלת הקרן רוכשת מכספי המשקיעים אגחיים אלו ע"י שהיא מלווה כספים לחברות ובכך היא מרבה את כספם ע"י קבלת הריבית, ובכך היא מכשילה את בעלי הממון (-העובדים, המשקיעים) באיסור ריבית. מניות הן מנות קטנות של בעלות על חברה, כאשר מנהלי חברה רוצים להשיג הון הם מוכנים לוותר על חלק מבעלות החברה ולמכור "פרוסות" מן הבעלות לכל המרבה במחיר. קונה המניה נעשה שותף לכל דבר בנכסי החברה וגורף לעצמו רווחים כפי חלקו בשותפות. (ע"י מכתבי הרבנים בגב השיעור). ודע, כי היתרו של הגר"מ פיינשטיין זצ"ל בענין קניית מניות אינו רלוונטי היום כמבוי במילואים לשיעור. לדוגמא: רבי אברהם כהן שליט"א (שם בדוי) הוא אברך מופלג מכולל חזו"א אשר תורתו אומנתו ואין לו בעולמו דבר חוץ מד"א של הלכה. הרבנית תליט"א היא מורה בכירה בסמינר פלוני בעלת קרן פנסיה במסלול "כללי" בלי הכשר. לדאבוננו נעשה ר' אברהם בעלים של חברת "ספינות הים השחור" מאחר וקרן הפנסיה רכשה בעבורו מניות מחברה זו, ומאז מדי שבת בשבתו ספינותיו של ר' אברהם מסיעות בשר "דבר אחר" ממפרץ חיפה לנמל עכו ע"מ למכרו במסעדות שבאזור.

ג. שינוי חוקי המדינה בדבר גדרי הבעלות בקרנות

1. מפנסיה "וותיקה" / "תקציבית" לפנסיה "חדשה" / "מקיפה"

כל האמור לעיל אות ב' הוא ביחס לעובדים שהצטרפו לקרן פנסיה לאחר שנת 1995 במגזר הכללי או לאחר שנת 2002 בחינוך העצמאי, שאז הם מנויים על קרן פנסיה הנקראת "פנסיה חדשה" או "פנסיה מקיפה" ועליהם לעבור בהקדם למסלול כשר. אך עובדים שהצטרפו לקרן פנסיה בעבר הרחוק יותר דהיינו לפני השנים הנ"ל הינם בעלי פנסיה הנקראת "פנסיה וותיקה" במגזר הכללי, או "פנסיה תקציבית" בחינוך העצמאי וניתן לוודא זאת בדוחו"ת הריבעוניים / השנתיים. בפנסיה מסוג זה אין כל חשש איסור היות וכספי החסכונות אינם בבעלות המשקיעים (-העובדים) אלא בבעלות הקרן לכן אם עשו היתר עיסקא עם הקרן והיתנו שיהיה חלקם רק בעסקים המותרים אין לעובדים המשקיעים שם את חסכונותיהם שייכות ואחריות על העבירות הנעשות שם.

לדוגמא: העובד מפריש כל חודש 2% מהמשכורת לקרן הפנסיה הוותיקה, הקרן מקבלת סכום זה ומרויחה בו לצורך עצמה ולא לצורך העובד, הנהלת הקרן מתחייבת בתמורה לפרנס את העובד מגיל הפרישה ועד יום מותו במשכורת חודשית בסך 60% מהמשכורת שהייתה לו בלי שום קשר לרווחים שהצליחה הנהלת הקרן להניב מהפרשות ה- 2% שהיה העובד מפריש במשך שנות עבודתו. אך לאחר שהשתנה החוק וכיום כל קופות הגמל אינן ה"בעלים" על הכספים שבתוכן אלא העובדים המשקיעים הם בעלי הממון ואילו החברה היא רק "חברה מנהלת" בלבד ממילא כל האיסורים הנ"ל אות ב' מתייחסים לעובדים ולעמיתים ואין לבעיה זו פתרון גם לא ע"י היתר עיסקא וגם לא ע"י תנאי של "חלקינו במותרים", ולכן קרן השתלמות "רום" לא קבלה הכשר של "גלאט הון" ובד"ץ, וע"י במילואים.

2. קרן השתלמות חדשה

אומנם בנוגע לקרנות השתלמות אין חילוק בין העובדים הוותיקים לעובדים הצעירים היות ומשנת 2011 קבע החוק שכל קרנות השתלמות ייהפכו לחברה מנהלת בלבד וממילא הממון המושקע שם נשאר בבעלות העמיתים (העובדים המשקיעים) ודינו כנ"ל אות ב'.

* זכ"ו הרבנים:

גבאים, כוללים וכן מלמדים בתנ"ס, מורות במוסדות החינוך (יסודיים ועל יסודיים), וכן שאר העובדים בכל תחומי המשק, המעוניינים לקבל ללא תשלום 20 עותקים בזואר או זוא"ל ע"מ להניח במקום עבודתם, יפנו לטל': 08/9791308 (אפשר להשאיר הודעה). וכן כל מי שבאפשרותו לפרסם את המאמר בציבור בכל דרך שהיא: צילום, זוא"ל לקבוצות תפוצה וכדו'. רבנים ודיינים המעוניינים לקבל את המהדורה המורחבת יפנו בטלפון הי"ל.

מכתבם של גדולי הדור

הודעה חשובה לזהירות מחשש רבית

הנה רבים מן העובדים מפרישים מן המשכורת שלהם לקרנות פנסיה, גמל וכיו"ב, ובעבר היו הקרנות כחברה בפני עצמה, ואם עשו היתר עיסקא עם החברה כבר יצאו מאיסור רבית, אמנם ע"פ חוקי המדינה נשתנו גדרי הבעלות, וחברות אלו הן חברות מנהלות בלבד, והכסף נשאר בבעלות המשקיעים בקרנות אלו, ומה שעושים שם הרי זה בשליחות בעלי הממון, ונמצא דרבו חששי איסורים בזה.

על כן יגעו וטרחו לשם שמים, רבנים ודיינים חשובים, לייסד קרנות כשרות, הנקראות בשם מסלול כהלכה [הנקראת גם בשם "גלאט הון"], בהם נעשה הכל באופן שכל ההשקעות והתנהלות הכספים אין בהם חשש רבית או שאר איסורים, וכל דרכי התנהלות הכספים לובנו ונחקרו, ובס"ד סודרו ע"פ הוראות גדולי הדור, ע"צ היותר טוב, ואפילו המהדרין יכולים להשקיע כספם בקרן זו בלי חשש ופקפוק כלל.

באנו על החתום אדר תשע"א

נסים קרליץ

שמואל הלוי וואזנר

יוסף של' אלישיב

משה שטרנבוך

ר"ח תמוז תשע"ב

בענין קרן הפנסיה יקופת גמל ה"אט הון" כפי הידוע לי נעשית בדקדוק רב שלא יהיה שום חשש רביתי ושאר איסורים, וכל הדברים לובנו ע"י ר"ח וסדרו ע"צ היותר טוב לפי כל הדעות.

עש"ק לסדר את כל הלבו ממנו

נתן הכהן קופשיץ

ר"ח תמוז תשע"ב

ר"ח תמוז תשע"ב

בשמות רבה שמענו שלאחר עמל היגיעה, הוסכם ב"ה על קרן פנסיה יקופת גמל הנקרא "גלאט הון", שאינו כפי היתר עיסקא המודש שנתפס, שכמה גדולים העלו שלא מועיל, רק היחיד מקרנות שיוצאין לכל הדיעות וכלי פקפוק. לכן כיון שאיסור רבית מחמורות שבתמורה שיש אומרים שאינו קם לתחיית המתים, בודאי המון בית ישראל ישקיעו אך ורק בקרן פנסיה וגמל בלי שום חשש כללי. עם פירמא מהגדולים ומפורסמים חברת "פנסות", וראוי לכל אחד לזרז לשנות ולעבור לקרן בלי פקפוקים וחששות, ובהסכמות גדולי תורה. וכל הזמיר ומוהיר יתברך בכל הברכות מנחת הברכה והצלחה ופרנסה בשפע עם כט"ו.

משה שטרנבוך

ר"ח תמוז תשע"ב

OVADIA YOSSEF
RISHON LEZION
AND PRESIDENT OF TORAH SAGES COUNCIL

עובדיה יוסף
הראשון לציון
נשיא מועצת חכמי התורה

JERUSALEM ירושלים י"ב ע"ט תש"א

קול קורא

בשבטי ישראל נודע נאמנה, אודות קרנות השתלמויות והפנסיה, שהעובדים מפרישים ממשכורתם לקרנות אלו, ובעבר היו הקרנות כחברות בפני עצמן, ואם עברו החברות על איסורים. אין המשקיעים עוברים על איסורים אלו אולם, לאחרונה השתנו חוקי המדינה בדבר גרמי הבעלות בקרנות אלו, כך שהבעלות נשאר ביד המשקיעים, ואילו החברות נעשו כחברות מנהלות בלבד, כנאמנות מטעם הבעלים על הממון המושקע בהן וכל הנעשה בממון זה הרי הוא בשליחות מפורשת של בעלי הממון, ונמצא שכשהחברות הללו עוברות על איסורים חמורים, כאיסור רבית, איסורי שבת - על ידי שותפות בחברות העוסקות בהשקעות אלו בשבת, ובעוד איסורים שונים, כגון השקעה בחברות העוסקות במסחר במאכלות אסורות, ובחמץ בפסח עצמו, או בחמץ שעבר עליו הפסח, הרי הם מכשילים את הבעלים של הממון, הלא הם משקיעים.

על כן קמו חברי ורבני וועד הכשרות ע"י בד"צ "בית יוסף", בראשות בני יקירי הגאון רבי משה יוסף שליט"א, והקימו בית דין מיוחד, בו מכהנים פאר הראשון לציון הגאון רבי אליהו בקשי דורון שליט"א, הגאון הגדול רבי שלמה בן שמעון שליט"א, והגאון הגדול רבי משה פנירי שליט"א, לזון השקעה שמבקשות החברות המנהלות לעשות, כשכל מעשיהם נעשים לפי הנחיות ופסקי אשר טיפחתי ורביתי בחסדי ה' עלי.

לכן אנו באים בזה בקריאת קודש, לכל הירא לדבר ה' להשקיע את כספי ההשתלמויות, וכספי הפנסיה, המופרשים בכל חודש ממשכורתו אשר חנן אותו ה', אך ורק במסלולים העומדים תחת פיקוח בית הדין ע"י בד"צ "בית יוסף" והמזהיר והנוהר ירבה שלומם כמי נחר

ויהי רצון שזכות שמירת מצוות תורתנו הקדושה תעמוד לנו ולכם להתברך בכל מילי דמיטב, ובכל אשר תפנו תשכילו ותצלחו

ברכת התורה
הגדול רבי
עובדיה יוסף
ראשון לציון
נשיא מועצת חכמי התורה

חברי בית הדין

שלמה בן שמעון

שלמה בן שמעון

אליהו בקשי דורון

גם אנו מצטרפים

משה מאיה

שמעון בעדני

שלום כהן

מאיר חנון

יהושע חנון

הנהגה להלאות רבית בקרנות אלו נעשים לחברות בע"מ וגם ליחידים או לעמותות, ואם דבריהם לחברות בע"מ יש לימוד זכות, אבל בהלאות רבית ליחידים או לעמותות אין שום לימוד זכות. ומאחר שענין קרנות השתלמות והפנסיה הם דברים שרבים מאד משתמשים בהם, שרבים מן העובדים והמורים והמורות צריכים להפריש ממשכורתם לקרנות אלו, על כן הוצרכו הרבנים לעשות מאמצים שלא יהיה חיוב שום איסור ע"י השקעות שמשקיעים העובדים, והרבה יגיעה טרחו והרבה מחשבה הכניסו שלא יהיה חשש הריחוק של הקרנות, מ"מ ע"ז אנו מתפללים כל יום שיהיה פרנסתנו בהיתר ולא באיסור.

ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים שנוכח לזכות את הרבים שלא ישלחו חיוב באיסור, וחפץ יה' בדידנו יצלח.

וע"ז באתי עה"ח

מילואים – הרחבה ועיון בנושאי שיעור א' ובמכתבי הרבנים הנ"ל

תיאור וביאור הבעיה ההלכתית שנתחדשה בעקבות שינוי גדרי הבעלות בקרנות הפנסיה השתלמות וגמל

- א. לפנים זאת בישראל היו קופות הגמל מתנהלות בשונה מהיום.
- בפנסיות עד לשנת 1995 במיגזר הכללי או עד שנת 2002 בחינוך העצמאי היה העובד מפריש כל חודש סך מסוים לקרן, הכסף המופרש נהפך לבעלות הקרן לכל דבר, אלא שבתמורה מתחייבת לו הקרן שמגיל הפרישה (67 לגבר ו-62 לאשה) היא תעמיד לו משכורת חודשית בגובה 2% לכל שנת עבודה, כך למשל עובד שהפריש במשך 30 שנה יוכל לקבל משכורת זו בסך 60% מגובה המשכורת שהיתה לו. מובן מאליו שאם העובד יאריך ימים לאחר גיל הפרישה יוצא שהקרן מחזירה לו יותר ממה שנתן לה, וא"כ לכאורה יש כאן שאלה של ריבית. אמנם על מדוכה זו כבר ישבו הפוסקים ודנו להיתר וכדלקמיה, וטעם ההיתר כי מאידך יש צד שווה שהעובד ימות בקיצור ימים ואז יקבל פחות ממה שנתן ונמצא שזוהי עיסקת מכירה שקרובה לשכר ולהפסד ומותר. (חוו"ד קס"ו סק"ה, בית מאיר סוף הל' ריבית).
- ב. יסודה של פנסיה זו כבר היה קיים בשנים קדמוניות כפי שיש ללמוד מדברי האחרונים וכדלהלן:
1. כתב בספר כנה"ג שסידר למי שרצה לעלות לא"י והיה רוצה להניח קרן שיחפרנס ממנו כל ימי חייו. שיתן המעות לפלוני במתנה, ופלוני יהיה מחייב רחם לו כך וכך לשנה כל ימי חייו אם מעט ואם הרבה, ואם ימות הנותן חיכך ישארו הנכסים למקבל ואם יאריך ימים חייב המקבל לעלות לו כל ימיו הסך שקצבו ביניהם. (פ"ת ק"ס סק"ה).
 2. וכע"ז כ' הברכ"י בסו"ט קע"ד וז"ל, שמעתי שבקושטמטניא היו מרבית העם מניחים מעותיהם לריחוק וכו', ותיקן הרב שכל איש המניח מעותיו יקדיש סך מהיום לעיר הקודש, והשרים והפקידים יכתבו חיוב כי יען פלוני הקדיש סך מה לעיה"ק, בעבור מוטב הנאה זו נתחייבו רחם לו מנכסי עיה"ק סך מה לשנה. וזו דרך ישרה וכן פשטה הוראה עכ"ל.
- ולפי"ז בפנסיה מסוג זה א"צ אפ"י בהית"ע כיון שאין כאן הלוואה אלא קניית זכות, ומ"מ מאחר ויש פוס' שאסרו כמו' בפ"ת שם, וגם מאחר ובפנסיות יש אפשרות להוריש לשארים (ותלוי בכמה תנאים, ילדים מתחת לגיל 18 וכו'), נמצא שזו כבר עיסקא שקרובה לשכר מלהפסד לכן היו פנסיות שצירפו להם שטר הית"ע לצאת מכל חשש איסור.
- ג. ובשנת 1995/2002 כשראה "האוצר" שקרנות הפנס' מתקשות לעמוד בהתחייבויותיהם לעובדים ולשלם להם סך הנ"ל לאחר גיל הפרישה, חוקק חוק חדש להפוך את הקרנות לחברה מנהלת וכנ"ל אות א' בענין קרן השתלמות. ומעתה נתעוררה בעיה הלכתית מאחר וכל הכספים המופרשים מהעובד לקרן נשארים בבעלות העובד, והקרן סוחרת לו בכספו בשוק ההון בעבורו ובשליחותו ולטובתו, א"כ למצב שהקרן סוחרת בעסקים אסורים כקניית אגח"ם בריבית או קניית מניות של חברות שעושות איסורים נמצא שהם מכשילים בכך את בעל הממון כלומר את העובד. וממילא נוצר צורך חדש "לפקח" על העסקים שהקרן סוחרת בהם שיהיו רק בעסקים המותרים כגון אג"ח ממשלתי, אופציות וכדו', ועל רקע זה קמו הקרנות בעלות ההכשר.
- ד. והנה בקרן השתלמות ופנס' ה"ישנה" הועיל ההית"ע מטעם שנתבאר לעיל, אבל בקרנות החדשות שהן רק "חברה מנהלת" א"א לחתום על הית"ע, וגם לא מועיל להתנות שיהיה חלקו של העובד רק בעסקים המותרים, וכפי שיתבאר.
- ה. הית"ע עם חברה מנהלת
- כאמור החברה בעלת הקרן איננה "בעלים" על הממון שבקרן אלא רק מנהלת אותו בנאמנות עבור ולטובת העובדים, וא"כ כאשר לדוגמא הקרן קנתה אג"ח של חברה שמבטיחה לתת ריבית, צריך לעשות את ההית"ע בין העובד לבין אותה חברה ולא בין העובד לבין הנהלת הקרן, שהרי לא הנהלת הקרן נותנת את הרווחים ואת הריבית אלא אותה חברה שקנו ממנה את האג"ח.
- ובזה שונה הדבר מהית"ע שחותמים עם הבנק, שבו הופכים את ההלוואה לעיסקא, ובכסף הניתן קונה המלווה חלק בנכסי הלווה (-הבנק) והרווחים שנותן הלווה למלווה אינם בתורת ריבית אלא רווחים אלו הם פירות שהצמיח החלק שקנה המלווה בנכסי הלווה, משא"כ כשחותם הית"ע עם החברה המנהלת ומצהיר שכולו פקדון, והחברה לוקחת את הפיקדון של העובד ומלווה אותו בריבית לחברות שונות בעולם, או לעמיתים אחרים בקרן, הרי שהרווחים צומחים מהלוואה ולא מחלק שקנה העובד בנכסי אותן החברות, שהרי לא קנה בנכסיהן כלום שכן לא חתם מולם על הית"ע, והכספים שהלווה להן נשארו כהלוואה בריבית לכל דבר, והוא פשוט יותר מביעתא בכותחא.
- ו. למה לא מועיל להתנות עם החברה המנהלת שהכסף יושקע רק בעסקים המותרים כמו שמתנים בהית"ע בבנקים?
- בפתיחת תוכנית חיסכון בבנק מפקיד בעל הממון סכום לבנק וע"י הית"ע מתחייב הבנק לתת לו רווחים קבועים מראש, ובה אכן מועיל להתנות שחלק הפקדון שנשאר בבעלות המפקיד יושקע רק בעסקים המותרים של הבנק מתוך הנחה שיש לבנק די עסקים מותרים שבכוחם להצמיח רווחים אלו. אך בהפקדות פנסיה והשתלמות זה לא שייך מאחר והקרן לא מתחייבת מראש לתת רווח קבוע מסויים אלא מוסכם ומוצהר בתקנון הקרן שכל הרווחים שיניבו ההשקעות השונות שתעשה הקרן בכספי העמיתים יחולקו שווה בשווה בין העמיתים-המשקיעים ונמצא א"כ שגם אם אחד יתנה כנ"ל ששכפו יושקע רק בעסקים המותרים הרי בפועל יתנו לו רווחים עפ"י חשבון מדוקדק של הרווחים שהניבו כל העסקים, גם המותרים וגם האסורים.
- ואין מקום לומר שהתנאי קיים אלא שהנהלת הקרן הוסיפה לתת לו רווחים כנגד העסקים האסורים למרות שבפועל כספו לא הושקע באסורים, זה לא נכון מציאאותית מאחר ולהנהלת הקרן אין ממון ששייך לבעלות הנהלה ושמוכסם שממנו ישולמו רווחים לעמיתים, אלא אדרבה כל הממון הוא לבעלות העמיתים, ומאחר והתחייבו בתקנון שמשקיעים לכולם בשווה אין דרך הלכתית להבין מהיכן שאבו את הרווחים שנתנו לו כנגד חלק העסקים האסורים אא"כ נומר שהשקיעו את כספו בעסקים האסורים ג"כ. וכיון שכל בר דעת יודע שזה המצב הרי כל דיבור אחר הוא פטומי מילי בעלמא. ופשוט שדיבור יש לו משמעות רק אם לפחות יש צד וסבירות שהשומע יתנהג ע"פ הדיבור, אבל אם מדבר לקיר או לרובוט או לאדם שברור לכל הצדדים שאינו מתכוון להתנהג כך אין לדיבור כזה שום משמעות.
- לפיכך אפ"י אם ימצא שטר הית"ע שנחתם בין העובד לבין החברה המנהלת, וגם מפורש בו שכספו יושקע רק בעסקים המותרים, יש לעיין אם אפשר לסמוך על זה.

לדוגמא: החברה המנהלת של "רום" – קרן ההשתלמות לעובדי הרשויות המקומיות, מחחימה את עמיתיה החרדים על היתר עיסקא שבו מסוכס בין הצדדים שכל הכספים שהעובד יניס לקופת הקרן הוא יקנה כנגדם חלק רק בעסקים המותרים. מה שקורא "בשטח" הוא שכל העמיתים, החרדים והחילונים כאחד, מקבלים אותו סכום רווחים. וסכום זה יהיו עפ"י חישוב מדוקדק של הרווחים שהניבו העסקים האסורים והמותרים כאחד.

מילואים – הרחבה ועיון בנושאי שיעור א'

בענין היתרו של הגר"מ פיינשטיין זצ"ל בגדר הבעלות של בעלי המניות

יש הסומכים שהגרי"ש אלישיב זצ"ל נקט להתיר לקנות מניות מחברות שמחללות שבת ועושות שאר איסורים, וזאת בהסתמך עמש"כ בקובץ תשובות חלק ג' סי' קכ"ד אות א' עיי"ש שנשאל במקרה ויש לבעלי המניות זכות הצבעה בענייני הבנק אבל הוא זכות מוגבל לעניין לכתור בחבר ההנהלה של הבנק לאיזה זמן מסוים, ומלבד זה אין להם דיעה בהנהלת הבנק האם חשיב בעלי המניות כבעלים של העסק, והשיב מרן וז"ל מילתא דפשיטא היא דהבעלים הם אלה שאצלם רוב המניות והלום ראיתי שכבר הורה זקן באיגרו"מ אה"ע סי' ז' בנוגע לענין שבת וז"ל.... עיי"ש שהאריך בזה עכ"ל הגרי"ש זצ"ל.

ונעתיק כאן כל לשונו של הגר"מ פ"פ זצ"ל באיגרו"מ שם, וז"ל ובדבר ליקח מניות מחברות שעושין מלאכה ומסחר בשבת הנה חזינן שנתפשט להיתר, והטעם פשוט שאין להחשיב את קוני המניות, שהוא רק משהו מהמסחר, שאין להם שום דעה בהמסחר אף לענין חלקם לבעלים, שלא דמי לשותפות במקצת שיש לו דעה כבעלים, וגם אין קונה המניה רוצה להיות בעלים בהמסחר ואינו רוצה לקנות כלום בהמסחר, אלא הוא רק כקונה ריוח והפסד שיהיה בהמסחר לפי סך כך וכך שקנה, ויותר נראה שאין בהם גדר קנין בדינא, שהוא לקנין דבר שלא בא לעולם, ומה שלפי תנאי המכירה יש לבעל המניה דעה לבחור מי יהיה מנהל החברה, הוא רק פיטומי מילי בעלמא כי למעשה משאירים לעצמם יותר מהרוב כך שלא שייך שבעלי המניות יאמרו דעה, וגם הקונים אין רוצים לומר דעה בזה כי אין כוונתם לקנות זה, ולכן לענ"ד אין לחוש למה שעושים בעלי החברה כי אין זה נוגע לבעלי המניות, ואפי' אם חלק מבעלי החברה הם יהודים אין להחשיב את בעלי המניות כמסייע לעוברי עברה כיון שאת המסחר הם יעשו גם אם לא יקנו מניות, ולכן אין בזה שום איסור וכמו שנוהגים הרבה בנ"א ואף יראי חטא לקנות. אבל וודאי לקנות מדה מרובה כל כך עד שיתחשבו בדעתו יש לאסור אף כאשר בעלי החברה הם גוים עכ"ל האיגרו"מ.

וכע"ז כ' בשו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' א' שיש חילוק בין שני סוגי בעלי מניות והוא שיש בעלי מניות שיש להם זכות להשתתף בהחלטות על המו"מ בנכסי החברה ויש בעלי מניות שאין להם זכות. וכתב המנח"י שבעל מניה שאין לו זכות להשתתף בהחלטות (זכות הצבעה) אינו נחשב בעלים.

אולם יש לדעת שכהיום השתנה המציאות, שבהרבה מהחברות אין בעלים שמחזיק ברוב המניות אלא המניות כולן מפוזרות חלקן בידי חברות אחרות וחלקן בידי הציבור כך שלא נוכל להמשיך ולהגדיר את בעלי המניות כמי שקנו זכות ממונית בלבד לרווח והפסד, אלא חזר הענין להיות כשותפות גמורה בין כל בעלי המניות בנכסי החברה, וממילא גם הקונים קונים על דעת כן.

להלן רשימת חברות מפורסמות ואחוז בעלי המניות שבחוכן:
אפריקה ישראל: דניה סיבוס (חברה) 76%, ככל 6%, ציבור 16%
שיכון ובינוי: אריסון 48%, חברות ביטוח 16%, ציבור 30%
מבנ: פרוסט 1.5%, ציבור 98.5%
פרמור: סייקלקס 44.5%, סאני 1.5%, ציבור 54%
בנק דיסקונט: טריטופס (חברה) 15%, טריפוס 2 (חברה) 10%, ציבור 75%
בנק לאומי: אליהו 9.6%, מדינה 6%, ציבור 85%
בנק הפועלים: אריסון 20%, חברות ביטוח 9%, ציבור 71%

וכן לענין זכות הצבעה כיום נשתנה החוק לטובת בעלי המיעוט וניתנה להם זכות ורשות להצביע ולהשתתף בהחלטות השונות של החברה ופשוט שלא שייך כאן מש"כ הגר"מ פ"פ זצ"ל "שלא שייך שבעלי המניות יאמרו דעה".

כדוגמא: 1. חוק שוויון זכויות הצבעה (תיקון מס' 11) חשנ"א – 1990: לא תרשום בורסה למסחר בה מניות אא"כ ראתה כי הובטחו לה תנאים אלה: בהון החברה יהיה סוג מניות אחד בלבד, המקנה זכויות הצבעה שוות ביחס לערך הנקוב. (חוק ניירות ערך, תשכ"ח – 1968 סעיף 346).
2. בעל מניה בחברה ציבורית המעוניין להצביע באסיפה הכללית זכאי לקבל מאת חבר הבורסה אישור המוכיח את בעלותו במניה וכו' (חוק חברות סעיף 71).
3. בחברה ציבורית רשאים בעלי מניות להצביע בהחלטות בנושאים אלו: 1. מינויים ופיטורים של דירקטורים (גיזבר החברה). 2. אישור פעולות או עסקאות. 3. אישור מיזוג עם חברה אחרת. כתב ההצבעה ישלח ע"י החברה לכל בעלי מניותיה, בעני מניה רשאי לציין את אופן הצבעתו ולשולחו לחברה. (שם סעיף 87).

ובפרט שמדובר בקרנות פנסיה, גמל והשתלמות וכדו' שמאגדות בתוכן ציבור רחב וממילא הן מחזיקות באחוזים גבוהים יחסית, ומנהלי הקרנות מזמנים ומחויבים להשתתף בהצבעות וא"כ כיון שאנחנו בהרנו בהם ושלחנו אותם והם מייצגים אותנו הרי שיש לנו בעלות גמורה.

כדוגמא: ברשימת "בעלי עניין" של 'בנק לאומי לישראל בע"מ' נמנים בין השאר קרנות ההשקעה הבאות:
מגדל ביטוח, אקסלנס העקעות, דש איפקס ק, גמל, ככל פיננסים, אקסלנס ק, גמל, פינקס ק, גמל.
בעל עניין = מי שמחזיק באחוזים לא מבוססים במניות החברה כך שהחוק כבר מחייב אותו מיסים.

פנסיה והשתלמות ב': קרן השתלמות כשרה

א. קרנות השתלמות שתיים שהן ארבע

יש להבחין בין קרן השתלמות למורים לבין קרן השתלמות רגילה, וכל אחת משתיהן מתפצלת לשתיים, בקרן השתלמות למורים יש להבחין בין "הסתדרות המורים" ל"ארגון המורים", ובקרן השתלמות רגילה יש להבחין בין קרן במסלול כשר בהכשר "גלאט הון" לבין קרן במסלול כשר בהכשר העדה"ח וכפי שיבואר כל זה לפנינו.

ב. שלוש דרגות כשרות זו למעלה מזו

1. המסלול הכשר שבקרן ההשתלמות שע"י הסתדרות המורים מסתמך על דעת פוסק אחד נגד כל הפוסקים.
2. המסלולים הכשרים בהכשר בד"ץ עדה"ח נתונים במחלו' בין פוסקי זמננו בשל היותם סוחרים בתעודות סל וסומכים על הית"ע כללי. (ויבואר יותר בשיעור הבא).
3. המסלולים הכשרים בהכשר וועד ההלכה של "גלאט הון" הינם כשרים בתכלית לדעת כל הפוסקים.

ג. קרן השתלמות למורים

1. קרן השתלמות למורים קיימת במוסדות חינוך, בתי ספר, סמינרים וגננות ברשתות השונות, וכן במעט מהתתי"ס. בקרן זו לאחר תקופת צבירה של שש שנים יכול העובד לבחור באחת משתי אפשרויות: אפשרות אחת לצאת לשנת שבתון ולקבל משכורת זהה למשכורת שהיתה לו, ואפשרות שניה למשוך את הכסף במזומן ולעשות בו ככל חפצו.
2. קיימות שתי חברות שמנהלות קרן השתלמות למורים ואלו הן: 1. "הסתדרות המורים". 2. "ארגון המורים".
 - "בארגון המורים" ישנה אפשרות לבחור במסלול הלכתי בהכשר של "גלאט הון" בעל דרגת כשרות ברמה גבוהה.
 - ב"הסתדרות המורים" אין מסלול של "גלאט הון". אמנם יש שם אפשרות לבחור במסלול כשר המסתמך על היתרו של הגר"מ פיינשטיין זצ"ל נגד רוב הפוסקים. במסלול זה רוכשים אגח"ים מחברות שאין להן היתר עיסקא, קונים תעודות סל, וכמו"כ ידוע על השקעה בחברת "ביגי" שמפעילה קניונים בשבת. לפיכך מי שיש לו אפשרות לעבור מ"הסתדרות המורים" לארגון המורים' עליו לעשות זאת, מי שאין לו אפשרות לעבור הוראת הרבנים שליט"א "להקפיא" את ההפרשות לקרן זו וכפי שפרסמו במכתבם (עי' במילואים).
3. אופן המעבר מהסתדרות לארגון: יש לגשת לבנק פא"י ולבקש טופס הצטרפות לארגון המורים (שנקרא גם "חברת עגור") ולסמן ע"ג הטופס בחירה במסלול כשר. כמו"כ יש לקחת טופס העברה מהסתדרות המורים לארגון המורים. לאחמ"כ יש לשלוח את שני הטפסים למס' הפקס המופיע ע"ג הטפסים בסופם. הטפסים ישלחו לבנק הבינלאומי שמנהל את שתי החברות כאחת והבנק יבצע את ההעברה. יש לציין שאין שום הפסד בהעברה זו, התנאים שווים וזהים לחלוטין. כמו"כ ניתן לקבל את הטפסים בטלפון 08-9742386, 08-9791308.
4. מי יכול לעבור מהסתדרות לארגון? 1. מורי סמינרים - יכולים לעבור ללא שום קושי, ההעברה מתבצעת ע"י המורה ע"י ההליך הנ"ל. 2. בתי הספר של החינוך העצמאי - מורה שיש לה לפחות שעה אחת בכיתות ז'ח' יכולה לעשות זאת, אך מורה שלא עובדת אפי' שעה אחת בכיתות ז'ח' אין לה אפשרות לעבור, ובשל השאלות ההלכתיות הכרוכות במסלול הכשר של הסתדרות המורים הוראת הרבנים להקפיא את ההפרשות לשם (עי' במילואים). מס הפקס להודעה לקרן הסתדרות המורים על הקפאת ההפקדות לקרן הוא 03-5155613. 3. עובדי "מעייני החינוך התורני" או ממ"ד שאין להם לפחות שעה אחת בכיתות ז'ח' וכן גננות ומלמדים בתתי"ס יכולים להפריש במקום לקרן השתלמות למורים לקרן השתלמות רגילה וכדלקמן סעיף ד'. במקומות שהמעסיק לא מאפשר זאת, אין להם אפשרות לעבור לארגון המורים (למעט מוסדות המוגדרים חטיבת ביניים) ודינם כדלעיל בסמוך סעיף 2.

ד. קרן השתלמות רגילה

שאר עובדי המשק כגון מחשבים, פקידים, קופאים, גננות בגנים פרטיים וחצי פרטיים, עובדי עירייה, וכן מלמדים בתתי"ס רשאים לבחור בקרנות השתלמות הרגילות המנוהלות ע"י בתי ההשקעות השונים אלא שעליהם לוודא שבחרו במסלול כשר ולא במסלול "כללי". כיום קיימים בישראל 7 בתי השקעות עיקריים ואלו הם: פסגות, מיטב, הראל, מגדל, כלל, הפניקס ומנורה מבטחים. בכל אחד מבתי ההשקעות קיימים כמה וכמה מסלולי השתלמות לא כשרים, ומסלול כשר אחד בלבד. יש להדגיש ולבקש את המסלול הכשר. בענין קרן השתלמות "רום" עי' שיעור א' אות ג'.
כדלהלן: 1. בתי השקעות העומדים תחת פיקוח וועד ההלכה של "גלאט הון": מיטב – דש (קנתה את איילון), פסגות והראל (וסימנך מפ"ה).
2. בתי ההשקעות העומדים תחת פיקוח וועד הפיננסים של בד"ץ עדה"ח: מגדל, כלל, הפניקס ומנורה מבטחים.
ודע כי על פי החוק ניתן להעביר כספים מקרן לקרן וממסלול למסלול ללא כל הגבלה. מעסיק המונע מהעובד לעבור לקרן כשרה עובר בכך עבירה פלילית.

ה. קשיים במעבר לקרן כשרה ובענין גובה דמי ניהול

1. בעקבות קשיים כאלה ואחרים במעבר לקרנות הכשרות ניתן לנסות באחת הדרכים הבאות: 1. עובדי החינוך"ע בטלפון שמספרו 03-6166333.
 2. המעוויינים במסלולי ההשקעה שבבית ההשקעות "פסגות" יצרו קשר במס' הטלפון של איש קשר מטעם פסגות- 073-7968883.
 3. דרך מזכירות ביה"ס או מזכירות המעסיק. 4. דרך סוכנים פרטיים. 5. דרך הסוכן איתמר בטלפונים הבאים: 04-6168731 נייד: 052-6841465. יצוין כי סוכנות איתמר עובדת בכפוף להנחיות ועד ההלכה של "גלאט-הון" ומתמחה במתן שירות לציבור החרדי.
- בענין סוגית דמי הניהול (כ"ל שיעור א' אות ב') יש בזה פער בין החברות, נושא זה הוא ענין של התמקחות של כל עמית ועמית, וכיום שיש 3 חברות במסלולי "גלאט הון" (מיטב, פסגות והראל), ישנה תחרות וכל אחד יכול לדרוש דמי ניהול נמוכים. יש לציין עוד שיש הבדל אם מצטרפים דרך החברה בעצמה באופן ישיר לבין מי שמצטרף דרך סוכן, שאז ברוב הפעמים הוא משלם יותר. (אכן ישנם סוכנים שיש להם הסכם טוב עם החברה, והם יכולים לתת דמי ניהול בשווה למה שהחברה נותנת, וכדאי לדרוש זאת). מאידך בפניה ישירה לחברה לא תמיד מקבלים שירות זמין ואדיב ולכן צריך לשקול את הפער מול הכדאיות.

דרכת הכשרות של המסלול הכשר בקרן ההשתלמות שע"י הסתדרות המורים

א. חברה בע"מ - עסק שלא רשום על שמו של האדם שפתח אותו ונושא ונותן בו, אלא רשום על שמה של החברה, לחברה קובעים שם ומגדירים מה הם נכסי החברה ואז אין הערבות להפסדים מוטלת על גופו של בעל החברה אלא על נכסי החברה בלבד, והאדם שהוא בעל החברה לא משעבד את גופו לפירעון החובות אלא רק את נכסי החברה.

דעתו של הגר"מ פינשטיין זצ"ל שמותר לכתחילה להלוות בריבית לחברה בע"מ מטעם הנ"ל שאין בעל החברה משעבד עצמו בשיעבוד הגוף לפירעון ההלוואות, אך לדעת הגר"ש"י אויערבך זצ"ל וכן דעת המנחת יצחק יש בכך לכה"פ איסור דרבנן, וכ"ד עוד כמה גדולים.

ב. הלוואות לעמיתים - כיום אין נפק"מ מן המחלו' הנ"ל מאחר וחלק מן הדרכים בהן סוחרות קרנות ההשקעה בכספי העמיתים היא ע"י אפיק חדש הנקרא הלוואות לעמיתים, באפיק זה זכאי כל אחד מעמיתי הקרן לקבל הלוואה בריבית בתנאים נוחים מקופת הקרן. וכיון שהעמית הלווה משעבד בשיעבוד הגוף לפירעון ההלוואה, הרי יש בכך איסור הלוואה בריבית מדאורייתא גם לדעת הגר"מ זצ"ל, וכל היתרו נאמר כשהחברה בע"מ לווה בריבית משא"כ כאן שהעמית הפרטי לווה מקופת העמיתים.

ג. בקרן ההשתלמות שע"י הסתדרות המורים קיים 'מסלול כשר' המסתמך על היתרו של הגר"מ זצ"ל, פירושו של דבר שהפיקוח ההלכתי שם מוודא רק שאין הלוואות לעמיתים שזה דבר האסור לכל הדעות, אך נעשות שם הלוואות בריבית לחברות בע"מ ומאחר ורוה"פ חלקו על הגר"מ זצ"ל בדבר זה ואסרו להלוות לחברה בע"מ בריבית, לפיכך לא קיבל מסלול זה הכשר מוועד ההלכה של גלאט הון שע"י ביה"ד של הגר"מ קרליץ שליט"א ואף לא מהוועד ההלכתי להשקעות ופיננסים של העדה"ח, והוראת הרבנים בזה להפסיק ("הקפאה") את ההפרשות לקרן זו, וע"י במכתב המצורף.

בס"ד אלול תשע"א
<p>הרינו לגלות דעתנו, שכפי הידוע לנו, על אף שפורסם שעומדים להקים מסלול כשר בתוך קרן השתלמות שע"י הסתדרות המורים, מ"מ עדיין לא סודר הדבר, ולכן ע"פ דין יש להודיע להם על הפסקת ההפקדות. ואין לסמוך על שום פרסום מטעם החברה שהענין כבר יסודר בקרוב, כי יכול להיות הרבה עיכובים, וכל שלא סודר הדבר למעשה ע"י חתימת כל מורה בפנ"ע במעבר למסלול הכשר, עדיין האיסור במקומו עומד. גם אחר שיתפרסם שסודר מסלול הכשר ראוי לכל ירא שמים לברר אצל העוסקים בדבר, אם ההסדר הוא לכתחילה באופן הראוי למדקדקין.</p> <p>עוד נתברר לנו, שאין היתר שראוי לסמוך עליו במצב העכשווי, והמשך ההפקדה הוא כמכניס עצמו לכתחילה לדברים אסורים עפ"י דין.</p> <p>ולגבי אלו שמפרישים לקרן השתלמות [לא מיוחד למורים] שאינה מפוקחת כדין, פשיטא שחובה גמורה מיד להעביר את כספם לקרן כשרה.</p> <p>בנוגע לקרן הכשרה גלאט-הון, ידוע לנו שההשקעות שם הם באופן שנפסק ע"י גדולי הוראה שהוא כשר לכתחילה, וכן ביררנו אצל מומחים לדבר שאין הבדל משמעותי מבחינת הרווחים משאר קרנות הרגילות, ומאחר שקרן זו הוקמה ע"י רבנים ות"ח לש"ש שלא ע"מ לקבל פרס, כדי להציע פתרון הכשר לכתחילה לכל הציבור, הרינו ממליצים לכל אחד לעבור לשם, וברכותינו לכל המצטרף לשם שיצליח מאוד בכל עסקיו ויזכה לראות ברכה מרובה. וע"ז באנו על החתום,</p> <p style="text-align: center;">משה שאול קליין שבה צבי רוזנבלט</p> <p>זה מכבר אנו אומרים לשואלים, להוציא את הכספים בהסתדרות המורים ולהעבירם לקרן גלאט הון בחברת איילון, ולא לסמוך על ההיתרים, אפילו במקום הפסד [שלא נראה שיש].</p> <p>שלמה זלמן אולמן</p>

שו"ת קצר מהגר"י לנדו שליט"א – מראשי וועד ההלכה "גלאט הון" שע"י ביה"ד של הגר"מ קרליץ שליט"א

- 1. ש:** כספים שהצטברו בקרנות לא כשרות (פנסיה, השתלמות וכדו'), האם מותר בדיעבד להשתמש בהן וליהנות מהם ולמה אין בזה דין חזרת ריבית?
ת: מותר ליהנות מהן כי לאחר שכבר נרשמו על שמו הרי שכבר הם שלו ואין דין להחזירם כי לא ידוע למי להחזיר.
- 2. ש:** האם כל עובד יכול לתבוע ממעסיקו קרן השתלמות ומה הכללים בזה?
ת: רק חברה שחתמה על הסכם עם העובדים שבו היא מתחייבת להם קרן השתלמות יכול העובד לתבוע.
- 3. ש:** אומרים שהגר"ש אלישיב זצ"ל כן מצדד לסמוך עכ"פ בדיעבד על דעת האיגרו"מ בענין הלוואות לחברה בע"מ?
ת: בקונטרס הל' ריבית לחתנו הגר"י ישראל זצ"ל כתב בשמו שאין לסמוך על האיגרו"מ אפ"י בהפסד מרובה, והוא קונטרס מוסמך מאוד, כידוע. וב'קובץ תשובות' להדיא כ' להתיר רק בצירוף דעת השו"מ שמתיר משום שחלק מהבעלים גויים, ואין שום עדות אמינה שסבר לא כך.
- 4. ש:** מי שבשעה שהצטרפה לעבודה חתמה בלא יודעין על הצטרפות לקרן לא כשרה, א"כ יש לדונה "כמתעסק" ומהיכתי תיתי לחיבה היום לעבור לקרן כשרה?
ת: "מתעסק" נאמר במקום שהמעשה חתימה הוא האיסור, אבל כאן האיסור הוא מה שהכסף שלי מלווה לחברות בריבית, והחתימה היא רק אישור שהעיסקה בשליחותי, וכל שיש לזה תוקף חוקי ממילא הכל מתבצע בשליחותי.
- 5. ש:** הרי מותר להלוות למומר בריבית וכיון שחילונים של היום הם מומרים, ממילא אין איסור בהלוואה לעמיתים ולחברות בע"מ?
ת: הלא פסק החזו"א שחילונים בזמננו תינוקות שנשבו ואין להם דין מומר, חוץ מזה ידוע לי מהרבה טלפונים על אנשים חרדים שמחוסר ידיעה לוקחים הלוואות לעמיתים.

מילואים – הרחבה ועיון בנושאי שיעור ב'

בענין הלוואה בריבית לחברה בע"מ ולמומרים, ובדין אין שליח לדבר עבירה

א. דיעות המתירים בדורות קודמים

האיגרו"מ (יו"ד ח"ב סי' ס"ג) מתיר להלוות בריבית לחברה בע"מ כיון שלא נקראת "הלוואה" אלא כשהלווה משתעבד בשיעבוד הגוף [שאינו שופי] אם אין לו נכסים ברי פירעון עליו למכור אותם בכדי להשיג כסף ע"כ, או במצבים מסוימים מחויב ללכת לעבוד בשביל פרע"ה ע"י חו"מ סי' צ"ז סט"ו וחזו"א אהע"ז ק"ח סק"ו], ועפ"י זה התיר להפקיד כספים בתכנית חיסכון בבנק, שאע"פ שאח"ז הבנק מחזיר בתוספת ריבית שרי כי מנהלי הבנק לא מקבלים ע"ע שעבוד הגוף אלא שיעבוד **ועירבון מוגבל** מן נכסי הבנק ותו לא.

וכ"כ בשו"ת מהרש"ג (הו' בשו"ת מנח"י ח"ג סי' א') להתיר זאת אף אם מקבלים ע"ע שעבוד הגוף מ"מ כל שמתנים שהפירעון יהיה רק כל זמן שיש להם נכסים לפרוע שרי, ותמך יתדותיו מדברי הרמב"ן בגיטין ל. שמבואר שם בסוגיא שמותר להלוות כספים לכהן וללוי ולעני ע"מ שהפירעון יהיה מפירות תרו"מ שתצמיח שדה המלווה, ולהתנות עמהם שכל פירות תרו"מ האמורים להגיע לחלקם יעכבם בעל השדה (-המלווה) לעצמו בפירעון חובו, ויקזז מן הדמים אף בפחות מכדי שווים האמיתית, ואע"פ שלכא"ו הוא ריבית שפורעים לו פירות הרבה יותר משוי הלוואה מ"מ שרי כי מאידך יש צד שתשתדף שדהו ויפסיד אפי' את הקרן. ובי' הרמב"ן שם הטעם דכל כה"ג שאפשר שיפסיד הכל אין זו הלוואה אלא זביני ושרי, עכת"ד. וכ"כ הריטב"א והמאירי שם. וע"ס זה כ' להתיר הלוואה בריבית לחב' בע"מ, וכע"ז מפו' בנימוק"י בשם הרא"ה שהיה מדקדק מכאן שהנותן מנה לחבירו במאה ועשרים שילך להרויח בהם ואם אבדו אבדו כולן למלווה כיון שאין הקרן קיים אין בו משום ריבית עכ"ל.

ב. גדולי האחרונים חלקו על הבנת המהרש"ג ברמב"ן

ולפי"ז יש לתמוה על הפנ"י והחת"ס בסוגיא שם דפשוט להם שלא אמרו להתיר אלא בריבית דרך מכר שמדרבנן אסרוהו כשהוא קרוב לשכר ורחוק להפסד וכאן התירו כי יש צד שווה שהמלווה יפסיד אף את הקרן, והוי קרוב לזה ולזה, וכ"כ הרדב"ז בסי' תצ"ז, וגם הגרש"ז במנח"ש (סי' כ"ח) אחר שהעתיק את דברי הרמב"ן הנ"ל סיים שעדיין אין לנו ראיה מדבריו להתיר גם בריבית דאו'.

וצ"ל עפ"י יסוד החזו"ד (רי"ס קס"א) שלא חל שם הלוואה רק כאשר מחויב לפרוע מאותו מין שהלווהו כגון כסף בכסף או אוכל באוכל אך כאשר מלווהו כסף ע"מ לפרועו פירות אי"ז הלוואה אלא מכירה, וה"נ כיון שהלווה לכהן וללוי מעות ומסכמ שהפירעון יהיה בפירות אי"ז אלא מכירה, ומ"מ גם במכירה היה צריך לאסור מטעם שהוא איסור ריבית דרבנן "פסיקה בהזולה", וע"ז קאמרה הגמ' שאם מוסיף הלוקח לקבל ע"ע כל צדדי ההפסד מותר, וביאר הרמב"ן דאי"ז הלוואה אלא זביני דהיינו אין כאן המתנת מעות כלל דמיד קנה, וכעין מש"כ בשו"ת הריב"ש סי' ש"ח ונפסק בשו"ע סי' קע"ג סעי' י"ט שמותר ליתן כ' לטרין למי שיבטח ק' שיש לו בספינה כמש"כ במילואים לשיעור ג' אות ד' עיי"ש.

ודברי הנימוק"י הנ"ל בשם הרא"ה ג"כ הרי איירו במשקיע בעיסקא שהוא רק ריבית דרבנן.

וברור לפי"ז שבהלוואה לחב' בע"מ נשאר האיסור במקומו כיון שמסוכם שהפירעון יהיה במעות ולא בפירות וא"כ הוא נידון כהלוואה ולא כמכר ומה יועילנו שהחב' לא משתעבדת בשיעבוד הגוף (שו"מ שכ"כ בשו"ת חלק"י יו"ד סי' ס"ה).

ג. חילוק בין הלוואה בריבית לפסיקה בהזולה

ובאמת שהמהרש"ג בעצמו פקפק בהיתר מכח המב' בב"מ עא: ובשו"ע קס"ח, ט' שעכו"ם שלוה בריבית מישראל על משכון של ישראל אחר אסור אא"כ הקנהו ישראל (-בעל המשכון) לעכו"ם דאל"כ נמצא שהמשכון השייך לישראל הוא כערב קבלן על הלוואה בריבית (חזו"ד שם), וכ"כ הרמב"ן בעצמו בחי' שם דבעינן הקנהו (ד"ה ותו בעו מיניה), הרי מפורש שאע"פ שאין על ישראל בעל המשכון שעבוד הגוף אלא רק שעבוד נכסים (-המשכון) אפי' הכי אסור, וכן הביא ראיה זו בשו"ת מנח"ש (שם).

ועפ"הנ"ל אין כאן סתירה, דבהלוואה גמורה מעולם לא אמרה הגמ' להתיר, דהיינו שמלווה מעות ע"מ לפרוע מעות, ורק במלווה מעות ע"מ לפרוע פירות בזה נחת הרמב"ן בב"מ עג. לבאר ולחלק בין היכא שקיבל הלוקח (-המלווה) ע"ע כל האחריות שאז מותר דנידון כזביני כבר משעת נתינת המעות ואין כאן המתנה, כהיא דגיטין ל., וכן בב"מ סד. במוכר לחבירו מה שעזי חולבות, לבין פרדיסא עג. דאסר רב כי הלוקח לא קיבל ע"ע לגמרי כל האחריות.

ד. ראיות האחרונים לאסור

בשו"ת מנחת יצחק (שם) הוכיח ממגילה כז: שגם כאשר הלווה לא משתעבד בשיעבוד הגוף אלא משעבד רק את נכסיו לפירעון הלוואה יש בכך איסור ריבית גמור, שהרי הגמ' מק' על שיטת ר"מ שאמר שאין מוכרים ביהכנ"ס אלא על תנאי שאם ירצו יחזירוהו היכי דיירי בה והא הו"ל ריבית, ות"י שר"מ בש' ר"י אמרה דאמר צד אחד בריבית מותר. הרי שיש כאן איסור ריבית למרות שאנשי ביהכנ"ס (-המוכרים שהם הלווים) לא מתחייבים לפרוע את הקרן אלא כל זמן שביהכנ"ס קיים, ז"א במישור ההלכתי הרי כלל לא חלה המכירה כמב' בטוש"ע יו"ד סי' קע"ד סעיף א' שכל מקח החוזר הרי"ז בטל והמעות הלוואה, ובמישור המעשי הרי סוכם שכ"ז שלא יחזירו את ביהכנ"ס בשלמותו א"צ לפרוע ואע"פ שהרי באמת הביהכנ"ס נשאר בבעלות המוכרים שהרי לא חלה המכירה, ונמצא שהלווים שיעבדו את ביהכנ"ס לפירעון הקרן ואעפ"כ אלמלא שצד א' בריבית מותר היה אסור.

וכע"ז ממז' כ' בשו"ת מנחת שלמה (שם אות ג') להוכיח מערכין לא: מבתי ערי חומה שהוא ריבית גמורה אע"פ שברור הדבר שכל האחריות למעותיו של הלוקח היא על הבית בלבד ואין שום אחריות באופן אישי על המוכר.

וכן הביא ראיה (במנח"ש שם) מהמבואר בשו"ע (סי' קע"ג סעיף י') "אסור לקנות פרי הפרדס קודם שיגמור ויתבשל מפני שזה שמוכר עתה בעשר הוא פרי ששווה עשרים כשיגמר נמצאת התוספת בשביל ההקפה", וכ"ד התוס' (ב"מ סד.) באומר לחבירו מה שעזי חולבות מוכר לך דאסור בכה"ג שמוזיל הרבה בגלל הקדמת המעות, הרי דאע"ג שאין שום שעבוד וחובת הגוף על המוכר להחזיר ללוקח את מעותיו אם לבסוף לא יניב הפרדס פירות ולא יתנו העיזים חלב, ואחריות הפירעון מוגבלת רק מפירות הפרדס בלבד אפי' הכי חשיב ריבית דרבנן ואסור.

ובמנח"ש (שם) מסיק בפשיטות לאסור וראייתו מסוגיא דמלווה אדם את אריסיו חיטין בחיטין לזרע בב"מ עד: שמבואר שם שמותר לבעה"ב להלוות לאריס שלו סאה חיטין ע"מ לפרוע סאה חיטין מתבואה שעתידיה השדה להצמיח אע"פ שבד"כ יש בכך איסור סאה בסאה (שחששו חז"ל שמא יתייקרו החיטין ודמי לריבית) כאן התירו באופנים מסוימים שנוכל לדון זאת כתנאי עבודה ולא כהלוואה (וכאילו סיכמו להפחית משכרו של האריס) וכפי החילוקים המובאים בסוגיא שם. (דהיינו במקום שהמנהג שבעה"ב נותן הזרע דווקא בשלא ירד ובמקום שהמנהג שהאריס נותן הזרע אפי' בשירד), ומבואר שם שבמקום שבעה"ב נותן זרע וכבר ירד האריס וחרשה אסור להלוותו סאה חיטין ע"מ לפרוע סאה הראשונה שתצמיח השדה כי בזה כבר א"א לדונו כהסכמי שכר עבודה אלא הרי"ז כהלוואה, ואע"פ שמסוכם שהפירעון יהיה רק מתבואת השדה ואם לא תהיה תבואה לא יקבל הבעה"ב כלום וא"כ הרי"ז כהלוואה לחברה בע"מ שיש שעבוד נכסים בלי שעבוד הגוף ובכ"ז אסרו בגמ'.

ה. מסקנת ההלכה

השו"ע בס' קע"ג סעי' י"ח העתיק להלכה מתשובת הריב"ש סי' ש"ח שאוסר להלוות בריבית על אחריות הספינה ההולכת בים אע"פ שמסוכם מראש שאם תיטבע הספינה יפסיד המלוה אפי' את הקרן, והוסיף הריב"ש שם שלמרות שבאמת יש סיכון גדול שתיטבע הספינה מ"מ כיון שהוא הלוואה אסור.

והנה למסקנת ההלכה בענין הלוואה בריבית לחברה בע"מ כ' בשו"ת מנח"י לאסור, והוסיף שלא טוב עשה אותו רב פלוני שפירסם את תשו' מהרש"ג כראיה להתיר כי כאמור המהרש"ג בעצמו פסק בזה ואולי מטעם זה לא פירסם המהרש"ג ז"ל את התשובה ונשארה בכת"י. וכן המנח"ש מסיק לאסור וכן"ל. וכן מרן הגר"א"ל שטיינמן שליט"א בספרו אילה"ש ב"מ סה: הרבה ראיות מגמ' ומסביר לאסור הלוואה בריבית גם כשיש רק שעבוד נכסים בלי שעבוד הגוף, וכן כן ג"כ להלכה בהערות לקובץ "הנאמן", ובספר "ברית יהודה להגר"י בלוי פ"ז סעי' כ"ה אחר שהביא דיעות המתירים ודיעות האוסרים האריך בהערה בראיות ברורות וכן למסקנה שלולא דברי המתירים היה חושש בזה לריבית דאורייתא. ומרן הגר"י"ש אלישיב זצ"ל ג"כ היתה דעתו שאין לסמוך על האיגרו"מ בזה אפי' בריבית דרבנן וכמ"ש חתנו הגר"י ישראלזון זצ"ל בקונטרס הלכות ריבית והוא קו' מוסמך מאוד כידוע, ומה שהרבה מעוררים ע"ז ממש"כ בקובץ תשובות ח"ג סי' קכ"ד שהמיקל בדבר יש לו על מי לסמוך, שמה מודגש שמדובר על בנק שאז בצירוף דעת השו"מ מהדו"ק ח"ג סי' ל"א, ומנחת פתים יו"ד סי' ק"ס שמקילים לסמוך על שותפות גוים, וכפי שציין הגר"י"ש שם במוסגר.

ו. הלוואות לעמיתים

וכבר מילתנו אמורה (לעיל עמ' 4) שכיום אין נפק"מ מכל המחלו' הנ"ל מאחר ונתחדש אפיק השקעה חדש הנקרא "הלוואות לעמיתים" שמאפשר לעמיתי הקרן לקבל הלוואה בריבית נמוכה, יחסית, ומאחר וקופת העמיתים מלווה לעמיתים פרטיים שמשתעבדים בשעבוד הגוף הרי"ז הלוואה בריבית קצוצה לכל הדיעות.

וממילא נפלו בבירא הרבה מסברות המתירים שרצו בזמנינו להקל בכל מיני צירופים בהסתמך על כך שהאיסור בהלוואות לחב' בע"מ הוא רק איסור דרבנן, ומלבד זה דעת הגרשז"א שאפשר שזהו איסור דאו', וכן נוטה יותר הגר"י בלוי בברית יהודה שם.

ולצרף שחילונים בזמנינו הם מומרים, ראשית ידוע לנו מהרבה טלפונים על אנשים חרדים שבלא יודעין לוקחים הלוואות לעמיתים, ואפי' חילונים לא מצאנו פוסקים מי שדן אותם כמומרים לענין להקל אלא רק להחמיר, וכ"כ בשולחן שלמה (יו"ט ח"א עמ' ר"ה) בשם הגרשז"א שאסר מה"ט לבשל עבורם ביו"ט כיון שאסור לבשל עבור גוי, אך מאידך כ' שם שמצווה לאהוב אותם ולרחם עליהם, וכידוע דעת החזו"א (יו"ד סוס"י ב') שהם תינוקות שנשבו ואין מי שידוע להוכיחם כראוי שישבו בתשובה, וגם החוש מעיד שיש ביניהם הרבה דרגות וחילוקים וא"כ פשוט שהרבה מביניהם הם רק תינוקות שנשבו.

וממילא ברור עוד שאין להסתמך על כך שלרוב האגחי"ם יש הית"ע וממילא אפשר לתלות להקל דרבנן, כי הלא ידוע שהם מלווים לעמיתים, שזהו מתנאי הקרן, וגם שלגבי האגחי"ם הרי הדבר ידוע ומבורר בנקל [באתרים של האוצר] במה משקיעים, וכיון שנודע לו שהקרן קנתה אגחי"ם ללא הית"ע איך ממשיך להפריש לשם.

וראיתי מי שסבר להקל עפ"מ"כ הגרעק"א (יו"ד קס"ט, כ"א) בשם המהרי"ט (א', קט"ז) ביהודי שנתן כסף לגוי להתעסק בו למחצית שכר, וידוע שהגוי מלווה ליהודי אחר בריבית אעפ"כ שרי כיון שהגוי עושה ע"ד עצמו, והכ"נ יש להקל אף שהחב' המנהלת הם יהודים מ"מ כיון שהלוואה לחב' בע"מ היא רק דרבנן את"ד.

ובמחכ"ת גם לו יהי כדבריו הרי יודה לאסור כיום שיש הלוואות לעמיתים, ועוד דאין הנידון דומה לראיה, דמפ' שם במהרי"ט שכל היתרו מאחר ונתנם לו למחצית שכר והמעות משועבדות גם לנכרי להרויח בהם, ויש לגוי המתעסק זכות בגוף הרווחים, לכן אפי' שידוע שילווים בריבית לא מצי לעכב עליו מלהלוותם, דכל שותף בעסקא למחצית שכר יש לו זכות ושעבוד בממון להרויח בו, וכיון שא"א לעכב את הגוי מלהלוות נמצא שזכות ההלוואה היא בידו ובכה"ג א"א למנוע ממנו מצד איסור הריבית של הישראל שהרי הוא המתעסק וזכות ההלוואה בחו"מ היא אצלו, ואין איסור ריבית של הישראל יכול להפקיע זכותו, ועל כן גם לישראל ליכא איסורא.

אבל הכא בחברה מנהלת שמשקיעה את כספי העמיתים בהלוואות בריבית והיא מקבלת כמה אחוזים בתורת שכר טירחא ואינה בגדר שותף כלל, פשיטא דל"מ שהרי אין שום חוב כלפי המנהלים והשטר נכתב ע"ש קופת העמיתים וא"כ ההלוואה היא להדיא מבעל הממון ישירות לישראל הלווה.

ויש שדנו האם ניתן להסתמך על שי' רש"י שהביא הרמ"א (יו"ד סי' ק"ס סט"ז) שמותר להלוות בריבית ע"י שליח, דאין שליח לדבר עבירה, והכא נמי יהיה מותר להשקיע כספם בקרנות לא כשרות מה"ט. והנה מלבד שהב"י והט"ו והחוו"ד דחו שיטה זו מההלכה, בנידו"ד הוא ממש טעות, כיון שכבר כ' הרמ"א שם בעצמו שאם השטר נכתב ע"ש המשלח גם לשיט' רש"י אסור, וביאר החוו"ד (שם) הטעם שע"ז הסתלק השליח וזכה המשלח בחוב של הריבית והו"ל לוה בריבית, והכא נמי שהחב' המנהלת קונה אגחי"ם וכתוב בשטר ההלוואה ש"קופת העמיתים" היא הלווה מיד נקנה החוב בריבית לעמיתים המשקיעים. [ועי' שו"ת מהרש"ם (חו"ס סי' קצ"ט בסופו) ששטר שלא רשום בו שם המלווה, וכ"א יכול לגבות בו, הרי"ז כאילו מפורש בו]. ועוד שדעת הרבה פוס' (גינ"ו ו' ב', מקומ"ח ק"ס י"ח, הרי בשמים קט"ו, דובב מישרים י') שאם השליח הוא ממונה קבוע על מעות המלווה אין בזה ההיתר של רש"י, והביאור משום ששוב אין המשלח יכול לומר דברי הרב וכו' שהרי על כך הוא ממונה.

פנסיה והשתלמות ג': קרנות פנסיה וגמל כשרות

א. בד"ץ עד"ח ו"גלאט הון"

כאמור בשיעור א' כל קרנות הנאמנות הפכו בשנת 1995 לחברה מנהלת ובשל כך התחדשו איסורי ריבית ועוד על העמיתים המפרישים מכספם לקרן, אי לכך נוצר צורך לפקח על הקרנות שלא יעשו בכספי המשקיעים עסקאות אסורות כגון בקניית אגחיים בריבית וכן בקניית מניות מחברות שמחללות שבת וכדו'.

למעשה קיימות כיום שתי וועדות פיקוח כאשר כל וועדה מפקחת על בתי ההשקעות שתחת חסותה, הן בנוגע לפנסיה והן בנוגע לגמל, ואלו הן: * "גלאט-הון". * בד"ץ העדה החרדית.

1. "גלאט הון" – וועד ההלכה שע"י ביה"ד דהגר"נ קרליץ שליט"א ולהבחלי"ח הגר"ש ואזנר זצ"ל שבהכוונת הרבנים הגאונים: ר' משה שטרנבוך, ר' שריאל רוזנברג, ר' משה שאול קליין, ר' שבח רוזנבלט, ר' שלמה זלמן אולמן, ר' נתן קופשיץ ועוד. ובהתייעצות מתמדת עם הגר"ד לנדו שליט"א. בתי ההשקעות שתחת חסות "גלאט הון": מיטב-דש, פסגות, הראל (וסימנד: מפ"ה).

2. ועד הפיננסים של העדה"ח – מפקח על המסלולים הכשרים שבבתי ההשקעות הבאים: הפניקס, כלל, מגדל ומנורה מבטחים.

יש לדעת שכמו בהשתלמות הנ"ל בשיעור הקודם אות ד' כך גם בעניין קרנות פנסיה וגמל לא כל המסלולים כשרים, אלא בכל בית השקעות ישנו רק מסלול אחד כשר בלבד לקרן פנסיה, וכן מסלול א' כשר בלבד לקופת גמל ולכן חובת המצטרף לבקש את המסלול ההלכתי.

הדרך להצטרפות למסלולים הכשרים נתבארה לעיל בסוף השיעור הקודם, ולהלן יתבארו ההבדלים ההלכתיים שבין שני ההכשרים הנ"ל.

ב. איך פועלים המסלולים הכשרים?

1. טעות נתאזרחת בלב רבים שנמנעים מלעבור לקרן כשרה מתוך חשש שמנהלי הקרן הכשרה אינם בקיאים דיים בטיב משא ומתן בשוק ההון העולמי וחוששים שכספם ירד לטמיון.

מחשבה זו בטעות יסודה ועצת היצר היא, מאחר וכל מסלול ומסלול שקיבל אישור ממוסד האוצר מנוהל ע"י בית ההשקעות בעצמו, וכל עבודת הוועד הכשרותי היא רק להגדיר מראש באלו השקעות יהיה מותר למסלול לפעול ומאלו השקעות עליו להימנע, אבל את ההתנהלות המסחרית בפועל מול שוק ההון מנהלים מומחים מטעם בתי ההשקעות, והכל תחת פיקוח קפדני של משרד האוצר.

2. שמא תאמר סוכ"ס מאחר והגבילו הרבנים שליט"א את פעולת המסחר נמצינו מפסידיים את הרווח שמהעסקים האסורים, תשובתך כפולה:

א. אפי' אם היה הפסד הרי חובתנו למסור כל ממוננו ובלבד שלא לעבור על ל"ת אחד.

ב. בסיכום התשואות השנתי של משרד האוצר התברר כי קרן "גלאט הון" הניבה את התשואה הגבוהה ביותר מתוך 372 קרנות ההשתלמות וקופות הגמל בארץ. וכך כותב הרב אהרן מרגלית מומחה להשקעות וביטוח במכתבו להגרמ"ש קליין שליט"א: בדקתי את מרכיבי ההשקעות בקרן ההשתלמות "מסלול כהלכה גלאט הון" ומצאתי לנכון לציין שהחלופות שנמצאו ושיבוצעו במדיניות ההשקעה בקרן לא מגדילים את הסיכונים למשקיעים באופן ממשי ויש לצפות כי התשואות בקרן זו תהיינה דומות לאורך זמן לקרנות האחרות.

ג. דרכי השקעה חילופיות בשוק ההון

מלבד המסחר באגחיים ומניות קיימים בשוק ההון עוד מגוון כלים פיננסיים שניתן לסחור בהם, חלקם מותרים ע"פ ההלכה לכל הדעות וחלקם נתונים במחלוקה. ובזה טמונה נקו' ההבדל שבין הכשר בד"ץ להכשר "גלאט הון".

בבד"ץ עדי"ח מצאו פתרון לבעיית האגחיים ע"י שאינם קונים אג"ח אלא מחברות המחזיקות שטר הית"ע, וכן מבנקים, שהרי לכל הבנקים בישראל יש היתר עיסקה. לבעיית המניות מצאו פתרון ע"י קניית תעודות סל, כאשר חברת הסל קונה בעבור העמיתים את סל המניות המרכיבות את התעודה ("ניכסי הבסיסי") וקונה התעודה איננו נעשה בעלים על המניות אלא רק כמי שקנה זכות לקבל את הרווחים מעליית ערך המניות.

אך בהכשר "גלאט הון" מפקפקים בהיתרים אלו, הן מצד הספק בתוקפו של הית"ע הכללי של הבנקים והחברות, וכן משום שלרוב תעודות הסל לא מועיל הית"ע, ובמסלולים שתחת השגחתם לא סוחרים בדרכים הנ"ל אלא מצאו דרכים חילופיות והן ע"י קניית אופציות על מדד המעו"ף וכן אגחיים ממשלתיים. להבנת שורש המחלוקה בין בד"ץ עד"ח ל"גלאט הון" עיין לקמן בחלק המילואים.

ד. פתיחת חשבון עו"ש או לקיחת משכנתא

וממוצא הדברים נוכל ללמוד שמאוד מאוד צריך לשים לב בפתיחת חשבון עו"ש וכן בלקיחת משכנתא לבקש מהפקיד שטר היתר עיסקה ולחתום עליו וגם הפקיד יחתום בחתימתו ובחותמת הבנק ויצרף אותו לתיק האישי, וכן לבקש עותק נוסף שישאר בידך לראיה. ודע שישנם אופנים שלא מועיל הית"ע אפי' אם יחתמו באופן פרטי כגון כשאין למתעסק ("הלווה") שום עסק המניב רווחים כגון דירה וכדו', או כשהרווחים שמצמיח העסק לא מגיעים לגובה הריבית שמשלם. ודע עוד שבבנק לאומי, ירושלים ואיגוד צריך הית"ע אפי' אם לא לוקח משכנתא וגם לא נכנס לימינוס' וזאת משום שהבנק נותן ריבית ללקוחות שחשבונום ביתרת זכות ("ריבית זכות"). ובאותו ענין ראוי להעיר את לבב היראים כי מצוי ויש לאדם חשבון סגור על שמו המעלה ריבית ורווחים ("תכנית חסכון") אשר הוריו פתחו על שמו בהיותו ילד ועדיין הוא פעיל לטובת ולשימוש ההורים וראוי לחתום על הית"ע פרטי מול הבנק או לבקש מההורים לסגור את החשבון ע"מ שלא להכשיל את הבן/הבת באיסורי ריבית.

ה. ביטוחים וביטוח מנהלים

1. ביטוח דירה, רכב, בריאות וכדו' מותר ע"פ ההלכה ואין בו חששות ריבית כמבוי' במילואים לקמן.

2. "ביטוח מנהלים" איננו ביטוח רגיל אלא הוא סוג מסוים של קרן פנסיה ולכן הוא צריך מסלול כשר. יש לציין שביטוחי מנהלים של השנים האחרונות אינם משתלמים כלכלית ויש להעדיף כלכלית קרן פנסיה על פני ביטוח מנהלים מהשנים האחרונות. מי שיש לו ביטוח מנהלים משנים קודמות עליו לברר מהו המקדם שיש לו. להבנת העניין ניתן להאזין בקו המידע ההלכתי שמספרו: 077-261-8035.

ו. איחוד חשבונות לא פעילים בקרנות הפנסיה תחת קורת גג אחד

פרוצדורת "איחוד תיקים" נשלחת באמצעות מכתב לעובדים שיש להם יותר מקרן פנסיה אחת כגון שעבדו בעבר בכמה מקומות עבודה והפרישו להם כספים לקרנות שונות.

מצוי שיש לאדם כספים מקרן פנסיה/גמל לא פעילות שאינן בעלות כשרות הלכתית, ורוצה להוציאם משם כדי שלא לעבור איסורים, ויש לדעת שהאפשרות להעביר משם כספים הינה רק לתוך קרן אחרת פעילה/לא פעילה, ממילא אם יש לך לכה"פ קרן אחת כשרה תוכל לבקש להעביר לתוכה את שאר ה"תיקים" הלא כשרים, אך אם אין לך שום קרן כשרה, וגם היום העובד כבר פרש, אין אפשרות לשנות את המצב ויש כאן פטור "אנוס".

מכתב עוז

באשר נודע חומר איסור רבית שיש בקופות הגמל למיניהם, וע"פ החוקים שהשתנו הרי נמצא שהכסף בבעלות העמיתים, ולכן העסקים שעושים בכסף שבקופות הם בשליחות בעלי הממון, ונמצא שרבו חששות איסור רבית ושאר איסורים.

ולשם כך נוסדו על ידי וועד ההלכה קרנות כשרות ומהודרות הנקראות "גלאט הון" שהם מהודרות עצה"ט, ומפוקחות הם על ידי וועד ההלכה שע"י בתה"ד של הגר"ש וואזנר והגר"נ קרליץ שליט"א, שפועלים בענין זה לשם שמים, ע"פ הוראות גדולי ההוראה שליט"א. ובשורה גדולה היא בזה שהצטרפה חברת "הראל גלעד" והתאימה את המסלולים הכשרים של "קרן השתלמות" "קופת גמל" למתווה גלאט הון, המפוקח על ידי וועד ההלכה, והינו בדקדוק רב שלא יהיה בו שום חשש איסור.

ובה קודאים אנו לקהל שומרי התורה ומצוות, שכל אחד יברר וידאג שכספו יופרש לקרן כשרה נהלכה.

באנו על החתום: *אברהם אביב, משה קליין, ישראל חנובר, שבה צבי רחובנט*
שמה זלמן אולמן יהודה טילמן משה קליין שראק חנובר שבה צבי רחובנט
גם אני מצטרף: חיים קנייבסקי

שו"ת לקרן פנסיה וגמל

- 1. ש:** אני עובד במוסד חרדי תחת מעסיק חרדי, האם ומדוע עלי לחשוש שהוא לא הכניס אותי למסלול כשר?
ת: עובד שלא דאג באופן אישי שיופרש לו לקרן כשרה, מפרישים לו לקרן לא כשרה, והמעביד ע"פ חוק אינו רשאי להפריש לקרן כשרה ללא בקשת מפורשת של העובד [או הסכמה שניתן לפרשה כבקשה], ואשר ע"כ גם אם המעביד יר"ש, ללא בקשת העובד הפנסיה מפורשת למסלול שאינו כשר.
- 2. ש:** באיזה קנין זכיתי בכסף שרשום על שמי בקרן הלא כשרה והרי הכסף מועבר ישירות מהמעביד וא"כ איננו מתייחס כלל?
ת: קנין "סיטומתא", וכשם שאדם זוכה במשכורת של אשתו שהגיע דרך הבנק ע"י שנרשם חוב זה על שמו, ורישום זה הוא סיטומתא, כך כאן נרשם לו בחשבון בנק של העמיתים סכום על שמו שניתן ע"י המעביד.
- 3. ש:** למה אני חייב לעבור לקרן כשרה, מספיק שאני שולח מכתב להנהלת הקרן שאינני רוצה בריביות שהם נותנים לי באיסור ואני מוחל ומוותר להם, ורצוני בשותפות רק בעסקים המותרים?
ת: ויכוחים אלו שייכים בטרם שיש מסלול כשר, (ואמנם הם טענות סרק למבין אבל היה צריך להשיב עליהם אילו לא היה מסלול כשר), אבל עתה שיש מסלול כשר וכל אחד בוחר מסלול הרי שמי שבוחר מסלול "כללי" ולא מסלול "כשר" בחר במוצהר שישקיעו לו גם בעסקים אסורים, והרי זה אומר שהוא שלחם לפזר את ההשקעות באופן שווה וכל העסקים שיש בנייהם עסקים רבים אסורים, וא"כ מאחר וחתם על ייפוי כח שמעונין גם בעסקים האסורים (ואפי' חתם מחוסר ידיעה) כל שאינו חותם על הסרת ייפוי כח באופן שחתמתו תגיע לידי המנהלים האחראים על כך, א"כ כל הגילוי דעת שלו הוא פיטומי מילי וכאילו מדבר עם עצמו, ואף אם ישלח פקס ע"כ, הפקס ילך לפח כיון שאין נוהל בחברה לקבל פקסים כאלו, ולכן המוקדן יראה את זה והפקס לא יגיע ליעדו אלא ישר לפח, ולמעשה היום שהחברה היא "מנהלת" כבר נתבאר לעיל שאפי' יחתום מולם שחלקו במותרים ג"כ לא מועיל.
- 4. ש:** מי שהיה במסלול כשר באיילון וכעת נקנתה ע"י "מיטב", האם באופן אוטומטי הוא במסלול כשר במיטב?
ת: כן.
- 5. ש:** מאחר והפנסיה היא חוק חובה א"כ הרי"ז כמו גזל שהמדינה גוזלת אותי וא"כ אינני מחויב בקום ועשה למנוע שלא יקחו לי ויעשו בו איסורים?
ת: כמעט כל המעסיקים מפרישים מעבר לסכום שהיביים להפריש.
- 6. ש:** לענין מניות הנה מאחר ואין זכות הצבעה וגם אם יתאגדו יהיה זכות מ"מ לע"ע כל זמן שלא התאגדו אין זכות להצביע וגם בפועל אף אחד לא הולך להצביע, וא"כ בעל המניה לא נחשב בעלים?
ת: קרן הפנסיה מצביעה בעד העמיתים בהחלטות החברות שקונים את המניות שלהם לעמיתים, וכל עמית משלם על כך סכום היורד מכספי החסכון שלו עבור הנציג שלו בהנהלת קרן הפנסיה כדי שיצביע עבורו. כמובן הנציג מצביע כפי הבנתו לטובת העמיתים ששלחוהו לכך ללא שהם מודעים למשמעות.
- 7. ש:** מי שעבדה פעם ונצברו לה כספי פנסיה ואיננה יודעת היכן הם, היאך יכולה לברר זאת?
ת: הסוכנים יכולים לברר זאת, או דרך דוחו"ת שנתיים שמקבלת.

מילואים – הרחבה ועיון בנושאי שיעור ג'

ההבדל בין ההכשר של וועד הפיננסים של בד"ץ עדה"ח לבין וועד ההלכה של "גלאט הון"

א. בקניה רגילה של אג"ח הנושא ריבית נכנסנו לבעיה הלכתית חמורה של הלואה בריבית, אשר על כן בהכשר שע"י בד"ץ עדה"ח מוגדר מראש במסלול ההשקעה, שלא תהיינה רכישות של אגח"ם כי אם מחברות המחזיקות היתר עיסקא וה"ה מבנקים כיון שלכל הבנקים בישראל יש היתר עיסקא.

בנוגע לקניית מניות של חברות הוראת הבד"ץ לאסור לחלוטין אפיק השקעה זה ואין לקנות מניות אפי' מחברות השומרות שבת, וזאת מפני בעיית "השרשור" דהיינו שיש לחוש שלאותה חברה בעצמה ששומרת שבת יש מניות בחברות אחרות שאינן שותומ"צ. הפתרון המקובל בהכשר הבד"ץ לרכישת מניות בדרך כשרה הוא באמצעות 'תעודות סל' וכפי שיתבאר.

ב. מדדים ותעודות סל

בשוק ההון הומצאה משיקולים כלכליים דרך חדשה לרכישת אגח"ם ומניות, כאשר במקום לרכוש מניה בודדת או אג"ח בודד שיש בו סיכון מסוים שמא יפסיד במקום להרויח, רוכשים בבת אחת קבוצה של מניות אשר מדד הממוצע שלהן מראה סימן עלייה, ובכך מבטחים את סיכוי הרווח על פני סיכון ההפסד. כך למשל קיימים בשוק מדדים שונים.

כדוגמא: 1. מדד 'ת"א 100' הוא תשקוף על אותן מניות של מאה החברות החזקות בשוק הבורסה בת"א. המדד בודק בכל עת האם הממוצע של כל אותם המאה הוא בירידה מסוים של אתמוך או בעלייה, וכיצ"ב מדד 'ת"א 25' / 'ת"א 75'.

2. במדד 'תל בונד 20' נכללות 20 אגח"ם הרשומים למסחר בבורסה בריבית קבועה מראש, בעלות שווי שוק ממוצע הגבוה ביותר בבורסה.

לדין המצאה זו היתה יכולה להיות פתרון הלכתי לבעיית האגח"ם והמניות, וכן עושים בבד"ץ, כיון שבעקבות ה"מדדים" נולדו 'חברות סל' – חברות המוכרות תעודות סל שונות כאשר כל תעודה מציעה הרכב אחר של מדדים ובהתאם לתעודה שרכש יקבל קונה התעודה ("המשקיע") את הרווחים.

כדוגמא: מי שקנה תעודה ב-100 ש"ח על מדד מניות מסוים, הרי שאם המדד מראה שמחירי המניות עלו באחוז הוא יקבל 101 ש"ח, ואם המדד מראה שהמניות ירדו באחוז הוא יקבל 99 ש"ח.

המיוחד בדרך זו הוא שמעתה לא נעשה המשקיע בעלים על האג"ח או המניות אלא חברת הסל היא הבעלים והיא מהווה כתכנית חסכון עבור המשקיעים בה, וממילא יועיל כאן לחתום על היתר עיסקא בין המשקיע לבין חברת הסל כבכל הלואה בריבית, על דרך שמותר לפתוח תכנית חסכון בבנק ע"י היתר עיסקא. ועל פי המציאות הזאת נוקטים בבד"ץ להתיר קניית תעודות סל מחברות סל. יודגש שבד"ץ מסתמכים על הית"ע כללי של חברות הסל ואין עושים פרטי.

ג. טענות "גלאט הון"

1. קניית אגח"ם מחברות ובנקים המחזיקים בהית"ע – תוקפו של הית"ע כללי

בנקים המוכרים אג"ח ז"א שהם לוויים בריבית מקונה האג"ח, ובבואנו לסמוך על הית"ע של הבנק עלינו לדעת כי מכירת האגח"ם הבנקאיים אינה נעשית ע"י הבנק בעצמו אלא ע"י חב' בת של הבנק. וידועים דברי הגר"י בלוי זצ"ל מלפני כ-30 שנה שהית"ע שחתמה חב' האם לא מועיל לחב' הבת של הבנק מאחר וחב' הבת היא חב' בפ"ע.

טענה נוספת היא ביסוד תוקפו של הית"ע של הבנק, הית"ע כללי יכול להיות בר תוקף רק אם הוא לכולם כולל חילונים, וזה וודאי שחילוני עוסק עם הבנק ע"ד התקנון, ובהיותו והית"ע אינו מופיע בתקנון אין בכוחו לקבוע לחילוני, ולומר שיש מסמך שתקף רק לחלק מהלקוחות זה דבר שאין לו מהלך חוקי. וכן אמר לי הגר"ש"צ רזנבלט שליט"א בשם הגר"נ קרליץ שליט"א א' שלדעתו אין להית"ע הכללי של הבנקים תוקף משפטי וחוקי.

לכן מאוד מאוד צריך לשים לב בפתיחת חשבון עו"ש וכן בלקיחת משכנתא לבקש מהפקיד שטר היתר עיסקא ולחתום עליו וגם הפקיד יחתום בחתימתו ובחותמת הבנק ויצרף אותו לתיק האישי, וכן לבקש עותק נוסף שישאר בידך לראיה.

ובנוגע לחברות הדבר נאמר במפורש במכתב שפרסמה הרשות לניירות ערך בתאריך 19.5.16 במענה לפניית הרבנים שביקשו שיכניסו את מסמך הית"ע כחלק מן התשקוף של החברה שבו מיוצגים כל פרטי התנהלות החברה ביחס ללקוחותיה, וענתה הרשות לניי"ע שהדבר אפשרי רק כמסמך נפרד ורק ביחס למי שיחתום עליו באופן פרטי מול החברה אך מסמך זה לא יכול לחייב את כלל הלקוחות ["תחולתו של 'ההסכם הנפרד' (הית"ע) מוגבלת כאמור רק למשקיעים מסויימים, ותוקפו יהיה אך ורק ביחס למחזיקים אשר התקשרו בו עם החברה, בעוד הנאמן מייצג את כלל המשקיעים בסדרה"].

2. קניית תעודת סל מחברת סל – סתירה בין הית"ע לתשקוף

כבר נתבאר שבקניית תעודת סל מחברת סל, הכסף ששילם קונה התעודה דינו כהלואה לחברת הסל ע"מ לקבלו אח"כ בחזרה בתוספת ריבית בשווי עליית המדד, וממילא ברור שזוהי הלואה בריבית וצריכים להגיע להית"ע, וגם צריך להוסיף ולהתנות שיהיה "חלקינו במותרים" [אחרת לא הרווחנו כלום והוא (-המשקיע) חוזר להיות בעלים על אגח"ם ומניות אסורות], ומאחר ובתשקוף חב' הסל כתוב שהחברה מתחייבת לקנות בכספי המשקיעים את נכסי הבסיס של התעודה ולהחזיק בהם כגיבוי למדד לבטחון המשקיעים וביניהם יש גם עסקים אסורים

ומאידך בהית"ע מותנה שמחצית הכסף ששילם קונה התעודה נשאר כפיקדון לקניית נכסים המותרים הרי שזו סתירה. ואף אם ננקוט שהית"ע פרטי יכול לסתור ולהתנגד לתשקיף, אבל הבד"ץ מסתמכים על הית"ע כללי!!! ונמצא שבו זמנית החב' מחזיקה לכלל עמיתיה ב' חוזים סותרים.

ואם באנו לקיים שניהם בע"כ לנקוט שקנו למשקיע רק את הנכסים המותרים שבתעודה, אך א"כ כיצד זה יתכן שמותר לו לקבל את סכום ההתפשרות בשווי עליית כל המדד בו בזמן שגם הוא מודה שאין לו בנכסי הבסיס אלא את חלק המותרים, וגם מפורסם לכל שחלק המותרים לא הרויח כשווי כל נכסי הבסיס וא"צ על כך שבועה.

ולומר שהחברה אכן קנתה בכספי המשקיעים את כל נכסי הבסיס כפי שהתחייבה בתשקיף אלא שאת המרכיבים האסורים שבנכסי הבסיס קנתה לעצמה וכנגד זה היא מקנה למשקיעים החרדים חלק בנכסיה המותרים זה כבר יותר מדי הערמה ולא מסתבר שבעלי חב' הסל החילונים התכוונו ברצינות למוצר פיננסי מעין זה כאשר ידוע שכונתם לקנות את נכסי הבסיס של התעודה עצמה ולא נכסים מותרים אחרים משאר נכסי החברה. ומרן הגר"ש אלישיב זצ"ל התבטא ע"ז בזה"ל: "ס'איז צו הערמה" (-) "זה יותר מדי הערמה".

ד. אג"ח ממשלתי ואופציות – ההשקעות הנוהגות בהכשר ועד ההלכה של "גלאט הון"

1. אג"ח ממשלתי הוא אג"ח שהממשלה מנפיקה ומתחייבת בעבורו ריבית. תלמידי מרן החזו"א מוסרים בשמו שלממון המדינה אין דין בעלים אלא הרי הוא כהפקר, ונמצא שאג"ח זה הוא כנניר בעלמא ואין כאן שטר חוב, וממילא לפי"ז אין בזה איסור ריבית. (ולרווחא דמילתא שר האוצר חתם על היתר עיסקא ביחס לכל העסקים במדינת ישראל), וגם אפשר לצרף דעת הרשב"א בתשובה ח"א סי' תרס"ט שדן להתיר ריבית קצוצה בממון שאין לו בעלים ידועים. ואע"פ שלהלכה לא קי"ל כהרשב"א בזה כמב' בשו"ע ק"ס סעיף י"ח שלא התיר אלא בריבית דרבנן, אעפ"כ בענייננו היתה הוראת מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל להקל לכתחילה להלוות לממשלה עפי"ד שו"ת הר צבי יו"ד סי' קכ"ו שכתב דבממשלה כו"ע מודו לרשב"א, וגם חתם כן ע"ג מכתב המצולם לעיל עמ' 2 שהוא לכתחילה אף למדקדקין, וכן מעיד הגרש"ז אולמן שליט"א (אב"ד ק"ס) שכך אמר לו הגר"ש ואזנר זצ"ל.

2. אופציות

כתחילה לרכישת אגח"ם ומניות הכרוכים באיסורי ריבית, שבת ועוד, ישנה שיטה מתוחכמת להשיג את אותה תוצאה של קבלת הרווחים אך בלי להזדקק להיות בעלי המניות והאגח"ם, שיטה זו מכוננת "אופציה".

נסה להסביר את עקרון השיטה ע"פ משל: אדם לווה מחבירו 1/2 מליון דולר ע"מ לפרוע בעוד שנה, ודאגתו בלבו שמא יתייקר הדולר, לכן הוא הולך לחברת **ביטוח מט"ח** ומשלם 20,000 דולר היום, ותמורת זה הם מתחייבים לבטח את ההפרש, יוצא שנתן להם סכום קטן ויתכן שיקבל מהם בחזרה סכום גדול, ובכ"ז הדבר מותר ואין כאן חשש ריבית, כמתבאר בדברי הריב"ש דלהלן:

כתב בשו"ע סי' קע"ג סעי' י"ח: רחח כ' ליטרין למי שייבטיח ק' שיש לו בספניה מותר עכ"ל. (תשו' הריב"ש סי' שח) וביארו הש"ך והט"ז בטעם ההיתר לפי שאין כאן הלוואה אלא כעין מכר שמקבל עניו אחריות מעות האחר בעד סך ההוא שנותן לו זה. שהדבר ידוע שאין נותן לו ק' ליטרין בשביל הקדמח כ' ליטרין אלא מפני ההפסד (-הסיכון) שקיבל עניו עכ"ל. וע"ע לעיל עמ' 3 במינוחים לשיעור א' אות ב'.

ועל דרך זה נוהגים היום לקנות ביטוח רכב, ביטוח דירה, ביטוח חיים וכן כל כיוצ"ב ולא מחשיבים זאת להלוואה בריבית אלא למקח.

7. ועל עקרון זה עובד מסחר האופציות, כלו' במקום לקנות את כל המניה ולצפות שמחירה יעלה, קונים בסכום קטן יותר את הזכות לקבל את הרווח שתתייקר המניה וממילא יש כאן את ההיתר של הריב"ש, וזאת באופן הבא: הקונה משלם סכום קטן [5% ממחיר המניה = "דמי פרמיה"] ובתמורה נותן לו המוכר ברירה להחליט אם ירצה לקנות את המניה במועד ובסכום קבוע מראש. בהגיע המועד המסוכם, והיה אם עלה ערך המניה מעל הסכום שנקבע משתלם לקונה לקנותה, ובמקום לקנותה בפועל משלם לו המוכר את ההפרש שבין ערכה העכשווי לבין הסכום שנקבע ונמצא שהקונה הרויח. ואם ירד ערך המניה הרי שלא משתלם לקונה לקנותה ונמצא שהפסיד את דמי הפרמיה. ומ"מ בכדי שלא יפסיד את דמי הפרמיה הומצאה שיטה מתוחכמת בה קונה אופציה הפכית יחד עם האופציה הנ"ל ובכך לא יינזק מירידת הערך, ואכמ"ל. (להבנת הענין יעוי' בקונטרס "תקנת הריבית" להגר"י לנדו שליט"א (עמ' ט"ו)). וכשם שיש אופציות על מניות כך יש אופציות על מדדים, וכיום האופציות הסחירות ביותר בארץ הם אופציות על 'מדד 25' (וכנ"ל אות ב' סעי' 1) המכונה מדד המעו"ף.

1. ודע כי בקניית תעודות סל לא שייך היתרו של הריב"ש משתי סיבות: 1. המשקיע בטוח בקרן כלומר סיכוי רחוק מאוד שלא יוכל לקבל חזרה את הסכום ששילם בעת קניית התעודה. 2. ההפרש בין המחיר ששילם לבין מה שיקבל הוא קטן. וממילא התשלום שהוא מקבל מחר הוא החזר בעד מה שנתן, ולכן זה נחשב הלוואה. משא"כ באופציות אין התשלום למחר החזר מה שקיבל שהרי אין פרופורציה ביניהם, אלא שקנה התחייבות מסופקת ומחר משלם לו את מה שהתחייב ולא בעד מה שקיבל.

פנסיה והשתלמות ד': תכניות חסכון של הביטוח הלאומי

בימים אלו החל הליך הביצוע של תכנית המוסד לביטוח לאומי להפקיד עבור כל ילד מתחת לגיל 18 סכום חודשי ע"ס 50 ₪ לקופת גמל שתירשם על שמו, כך שבבוא הילד להינשא ישוחרר לו סכום של כ-20,000 ₪ מתוך קופת הגמל, או כ-15,000 ₪ אם יבחר במסלול חיסכון בבנק (ע"פ נתוני משרד האוצר).

בתכנית זו יש חששות חמורות של איסורי ריבית. (ראה מכתב הרבנים במילואים לשיעור). בואו ונשמור על הילדים שלנו זכים וטהורים.

להבנת האיסור נקדים:

- א.** הכסף שיופקד עבור הילדים וינוהל בקופת גמל הינו כסף של הילד ע"פ דיני התורה [ולהבדיל ע"פ חוקיהם], משום שהקופה רשומה על שמו ובכך הוא זוכה בכסף בקנין "סיטומתא", ע"י רישום בבנק, ככל כסף שאחר מפקיד בבנק עבור פלוני. [בכח הילד לנייד את הכספים מחברה לחברה, וכן להוציאם גם קודם תום תקופת החסכון, לצרכים רפואיים מיוחדים, כמו"כ אם ח"ו יפטר הילד, ההורה יקבל את הכסף].
- ב.** קופת הגמל משקיעה את הכסף בקניית מניות ואגח"ם, וכל הרווחים נזקפים ע"ש הילד. כאשר קופת גמל קונה אג"ח של חברות שאין להם היתר עיסקא, הרי הילד מלווה ברבית לחברה, כמו"כ לענין בעיית המניות וכנ"ל בשיעור א'.
- ג.** בהיות וקופות גמל הם חברות ניהול שעליהם לסחור בכספי העמית בנאמנות על שמו, [והם נשכרים בדמי ניהול שהמדינה משלמת להם], הרי שההלוואות ברבית נזקפות על שם הילד, ואין מועיל לחתום על היתר עיסקא עם קופת הגמל בשל היותה חברה ניהול, ואינם אלא גזברי העמית, כהוראת גדולי הפוסקים זצ"ל ויבדלחט"א.
- ד.** בשונה מתכניות חסכון בבנק שמועיל בהן היתר עיסקא, ששם הבנק הוא המתחייב את סכום הרבית, אבל בקופת גמל הנהלת הקופה רק גזברית, וההיתר עיסקא מולם אינו רלוונטי. (דבר זה נתבאר בהרחבה במילואים לשיעור א').
- ה.** לפיכך חובה על כל אחד לדאוג שהכסף ינוהל בקופת גמל שאינה משקיעה במניות של חברות אסורות, ואינה מלווה ברבית ללא היתר עיסקא.
- ו.** בכל חברה ישנם כמה מסלולי השקעה, וכל אחד יכול לבחור את מסלול ההשקעה שבו יושקע הכסף, ועל כל אחד לבחור במסלול הלכה. הליך הבחירה יבואר להלן.
- ז.** בהיות וישנם מיני השקעות השנויים במחלוקות הפוסקים האם יש בהם איסור רבית, ולכך ראוי לכל שמים שלא להסתפק בזה שהחברה מצהירה שהמסלול הוא כשר, אלא לברר לאיזו חברה יש מסלול הלכה לכתחילה.
- ח.** המסלולים שהם לכתחילה ללא חששות הם המסלולים המנוהלים על ידי ועד ההלכה שע"י בתה"ד של הגר"נ קרליץ והגר"ש וואזנר, הנקראים מסלולי "גלאט הון", שבהכוונת הרבנים הגאונים: רבי משה שטרנבוך, רבי שריאל רוזנברג, רבי משה שאול קליין, רבי שבח רוזנבלט, רבי שלמה זלמן אולמן, רבי נתן קופשיץ ועוד, ובהתייעצות מתמדת עם הגר"ד לנדו שליט"א. (ע"י לעיל שיעור ב' אות ב' ושיעור ג' אות ג').
- ט.** כל פעילות הוועד **הינה לשם שמים**, ואינם נוטלים שכר לא על ההכשר ולא על שום דבר.

ההליך המעשי של בחירת המסלול על ידי כל הורה:

- א.** כל הורה קיבל מכתב מהביטוח לאומי על אפשרותו לבחור היכן ינוהל החשבון על שם הילד, וכדלהלן, **אפשרות א'**: בקופת גמל במסלול השקעה. **אפשרות ב'**: בבנק במסלול חיסכון. אם ההורה לא יבחר עד ז' סיון ה'תשע"ז, הרי המדינה בוחרת עבורו באופן זה: לילד עד גיל 15 – בקופת גמל [של אחד מבתי ההשקעות לפי סדר שוויוני], ומגיל 15 עד 18 – בתכנית חסכון בבנק המעלה רבית קבועה.
- ב.** **שימו לב – הזמן אוזל!! ברירת המחזל שהמדינה בוחרת – איננה כשירה!! הזדרזו לבחור בקרן כשרה לפני שיהיה מאוחר.**
- ג.** כל הורה אמור להשיב תשובה בכתובת שתהיה רשומה במכתב על בחירת החברה [בית השקעות או לחילופין בנק] ועל בחירת המסלול.
- ד.** אותם הנסמכים על היתר עיסקא של הבנק יכולים לבחור שהכסף יופקד בבנק. (ע"י מילואים לשיעור הקודם אות ג' דעת הגר"נ קרליץ שליט"א בזה).
- ה.** המעוניין בקופת גמל [בה נזקפים לזכותו כל הרווחים], הן משיקולים פיננסיים והן מהטעם שהוא חושש לדעות הפוסקים שהיתר עיסקא של הבנקים אינו לכתחילה, עליו לבחור כדלהלן: לציין את אחד מבתי ההשקעות האלו: "מיטב", "פסגות" או "הראל" (ר"ת מפ"ה) ולבחור במסלול "ההלכה".
- ו.** מסי הטלפון של המוקד הטלפוני של ביטוח לאומי הינו: *2637, 02-5393700 בין השעות 00:00-17:00.

קריאת קדש

תקון גדול לאיסור רבית

בתכניות החסכון החדשות

בס"ד

מרחשון תשע"ז

באנו בזה להעיר את לבב שומרי התורה שלא יכשלו ח"ו באיסורי רבית החמורים, בתכניות חסכון שנתחדשו זה עתה שמפקדים מידי חודש לכל אחד מהילדים סכום מסוים, ועל כל אחד לבחור היכן יושקעו הכספים, ומי שלא בוחר הרי ברוב המקרים מכח זה הכסף הרשום ע"ש ילדו יושקע בתכניות של קופות גמל המנהלות את הכספים ע"ש הילד ומלוות את הכסף ברבית.

ובס"ד ניתן לבחור בקופות גמל המפוקחות ע"י וועד ההלכה "גלאט הון" שמטעם בתה"ד של הגר"ש וואזנר זצ"ל ויבלח"ט הגר"נ קרליץ שליט"א שמנוהלות על צד היותר טוב בהוראת גדולי הפוסקים.

ולכך החובה על כל אחד לבחור שהכסף יושקע בקופות גמל המנוהלות כהלכה.

שמעון בעדני	יצחק זילברשטיין	דוב לנדו	משה שטרנבוך	ש. י. נסים קרליץ	חיים קנייבסקי

חתימת קדשו של כ"ק האדמו"ר מבעלזא שליט"א
לקול קורא של בד"ץ קהל מחזיקי הדת

באנו על החתום (לפי א"ב)

עזריאל אויערבאך שלמה זלמן אולמן יוסף יקותיאל אפרתי יחיאל במברגר
מסעוד בן שמעון שמואל דוד הכהן גרוס זלמן נחמיה גולדברג ישראל גנס
יעקב משה הלל צבי ובר ישראל מרמרוש נפתלי נוסבוים יהודה סילמן
שלום מרדכי הלוי סגל אליהו פוזן נתן הכהן קופשיץ משה שאול קליין
שריאל רוזנברג שבה צבי רוזנבלט אברהם יצחק הכהן רובין יצחק מרדכי הכהן רובין
שמואל אליעזר שטרן ישכר דב שרייבר

רבני קהל חסידי וויזניץ

אריה טוביאס יעקב מאיר שטרן משה שטיין שרגא פייבל וינברגר ישראל מילר

רבני קהל חסידי בעלזא

שמואל רוזנגרטן חיים צבי שפירא יעקב גרינוולד אהרון זיכרמן

שו"ת קצר מהגר"י לנדו שליט"א – מראשי וועד ההלכה "גלאט הון" בענין תכניות החיסכון

- ש:** היו שטענו שהכסף המופקד שלא מרצונו של הילד, מוגדר כהלוואה בעל כרחו של המלווה, שישנה דעה בפוסקים שבמקרה כזה אין איסור ריבית. האם זה נכון?
ת: אמנם קיימת דעה כזאת, אך ראשית, דעת הרבה פוסקים שגם באופן כזה עוברים על איסור ריבית כמתבאר בדברי ה"חוות דעת" (סי' ק"ס ס"ק ט"ו) לענין אפטרופוס שהלווה מעות של יתומים בריבית ללא ידיעתם בלשון זו: "כל שקצץ הלווה ונתן על דעת הקציצה, ריבית קצוצה היא".
המקרה הנוכחי שעליו אנו דנים אינו שונה מדברי ה"חוות דעת" כיון שהילד בעלים על הכסף, והנהלת קופת הגמל היא אפטרופוס על הכספים שנתמנו ע"י נותן הכסף להלוותם בריבית, ולכן כאשר בברירת המחדל הכסף מופקד בקופת גמל שמלווה בריבית, הרי הילדים זוכים בממון של ריבית קצוצה והם עוברים על איסור.
מלבד זאת, מאחר וקיימת אפשרות מרווחת לבחור בקרנות הנושאות רווחים בלא חשש איסור, והאדם בוחר במסלול אחר, או שמניח לברירת המחדל לבחור עבורו, הרי שכבר לא ניתן לומר שזה לא מדעתו.
- ש:** האם יש איסור בתוספת 50 נש הנוספים כך שסכום החיסכון יוכפל ויעמוד על 100 נש לחודש?
ת: לא!
- ש:** האם יש איסור להמתין עם משיכת הכספים עד גיל 21 ולקבל תוספת 500 נש?
ת: לא! כי הכסף מתקבל מהמדינה ולא מהקופ"ג או הבנק, והמדינה לא לוותה ממני כלום.
- ש:** מה תפקידו של "וועד ההלכה" בתוך כל הנושא הזה?
ת: הדבר הראשון ש"וועד ההלכה" עושה הוא ליצור בתוך החברות את המסלול ההלכתי. לאחמ"כ כמעט לא דרוש עוד פיקוח כיון שהמסלול מוגבל מטעם הפיקוח במשרד האוצר ורשות ההגבלים. עם זאת חברי ועד ההלכה נותנים גם מענה טלפוני בעניינים אלו לכל השואלים במשך כל שעות היום. שאלות סבוכות ומורכבות כמו ביטוחי מנהלים מקבלים הדרכה אישית בהיצמדות מוחלטת להוראות דייני בתי הדין שליט"א, כפי הנחיות גדולי הדור מרנן ורבנן זצוק"ל ויבלחט"א.

מילואים – הרחבה ועיון בנושאי שיעור ד'

בירור השאלות ההלכתיות הכרוכות בתכניות קצבאות הילדים שע"י הביטוח הלאומי

(נכתב ע"י מו"ר הגר"י לנדו שליט"א ובתוספת הארות מהגר"ע אולמן שליט"א)

בדברים דלהלן אנסה להבהיר היאך מתייחסת לילדים זכיית הממון וההלוואות ברבית שקופות הגמל מלוות לזכותם.

ובהשקפה ראשונה עולות ה' טענות להתיר, ואלו הן:

א. הכסף עדיין שייך למדינה עד גיל 18, שהלא הילד אינו שולט על הממון עד גיל זה. ב. כיון שהם עצמם לא זכו בכסף, רק ע"י אחר, אין חבין לאדם שלא מדעתו, וכאן חובה הוא שעובר על איסור רבית. ג. מהו המעשה קנין שאדם זכה בכסף. ד. לענין קטנים אינם ברי קנין. ה. ההלוואות ברבית לא נעשו על ידם.

אולם בכדי להבין מהות הנושא שומה עלינו לבחון היטב את פרטי המציאות של קופת גמל. ונקדים, שהדרך שזוכים תמיד בקצבה החדשית של הביטוח לאומי, או בכל משכורת שנכנסת לבנק, היא בקנין "סיטומתא", ע"י הרישום שנרשם לזכותו בחשבון.¹ [ומה שהפקיד עושה את הקנין, י"ל או דמהני מדין זכיה ושליות, או דלסיטומתא מהני אף בנעשה ע"י אחר, וכדאייתי הגר"ל שליט"א מדברי הבית מאיר או"ח קנ"ד, דמהני סטומתא ע"י המכריז את העליות]. והנה גם כסף הנכנס עבור הילדים לקופת גמל נכנס לחשבון שרשום ע"ש הילדים, ולא ע"ש החברה. וזה מפני שמהותה של קופת גמל, היא חברה המנהלת בנאמנות כספים עבור העמיתים, ומשקיעה בניי"ע עבורם ועל שמם, באופן שאם ההשקעות יצליחו העמית יקבל את מלא הרווח, ואם יפסדו יפסיד, מעין "ברוקר ציבורי", ובעלי הקרן הם העמיתים, כמו קרן נאמנות השייכת לקוני יחידות בקרן.

ולכך הילדים זוכים בכסף באותו קנין סיטומתא שזוכה כל אדם במשכורת שלו הנרשמת עבורו בבנק. ואין לטעון שלהצד שהסיטומתא הנפעל ע"י אחר הוא מדין זכין א"כ כאן הוא חוב לילדים, זה אינו, דהלא יש כאן ב' שלבים, א. עצם רישום ה-50 שו בחשבון, שזה אכן זכיה. ושלב ב' הוא קניית אגח"ם בממון. וא"כ שלב א' שהוא זכות בעצם ל"ש לדון בו מצד דבר עבירה, ואף שזה מסבב עבירה, לא אכפ"ל בזה, וכד' הר"ן הנודעים (בגיטין יט: מדפה"ר) על זכית קרקע לפרובול² וכאן עדיף מינה בק"ו [שהלא זה אכן ב' שלבים שאין שלב א' מצד עצמו מביא לשלב ב, ומה"ט וודאי כה"ג יודה הרא"ש לר"ן]. וגם לקטנים בני יום אחד זכין בדבר שהוא זכות להם.

ומעתה נבין גם שאין לומר שהכסף שייך עדיין למדינה או שיש לה איזה שיור בבעלותו, שהרי יש כאן ב' ישויות: ישות הנותנת – המדינה. ישות המקבלת עבור הילד – חברת הגמל. וכאשר הכסף עובר לחברת הגמל הוא נרשם בחברה ע"ש הילד. והנה מהותה של קופת גמל היא ניהול כספים בנאמנות עבור העמיתים, ובהיות וקופת הגמל משמשת כבא כוח הילד, וכל כוחה להשקיע את הכסף בא מכח היותה נאמן ומנהל של הילד, לא שייך לומר שההלוואה היא בשיוור למדינה, שהלא אם כן לא היה לקופת גמל ההרשאה לעסוק בהשקעת הכסף. ועוד שהלא החלטת האם להשקיע ואיך להשקיע נמסרה לאב [שהוא מייצג את הילד, או לילד אם הוא הגיע לגיל 18 וזכאי לכספים]. ואם האב יפקיד בבנק כל ההשקעות שיעשו בכסף יהיו שייכים לבנק, ואם יפקיד בתכנית שריעה כלל לא ישקיעו, ומכל זה מוכח שלא השאירה המדינה לעצמה זכות ניהול ומסחר³.

ועדיין יש שדימו שבהיות והילד אינו רשאי להוציאו, לא נחשב בעלים על הממון, אך זה אינו רק משום תנאי צדדי, וההוכחה לכך, שהלא לנייד מקופה לקופה הוא רשאי, וכן במקרי צורך מיוחדים רשאי להוציאו טרם תום תקופת החסכון, וכן אם הילד ימות לפני גיל 18 הכסף עובר לאב⁴ [-פרטים אלו כתובים במכרז שפרסמה המדינה על תכנית זו]. וכן כל רווחי העסקים והפסדם נזקף עליו, כך שזכותו בכסף הינה ככל כסף שאדם בעלים עליו, לבד הפרט הזה שניתן לו בתנאי שלא יבזבזם סתם. ומניעה זו של הילד מלמשוך את הכסף היא מניעה מול חברת הגמל, ולא מול המדינה, ככל חסכון ארוך טווח הנמצא בקופת גמל שאדם מפריש מכספו ואי אפשר להוציאו ללא מיסוי גבוה מאד, הרי שזוהי צורתה של קופת גמל שמנהלת כספים עבור עמית בתנאי שיפקיד אצלה אותם לטווח ארוך⁵.

¹ וכדמצינו בב"מ ע"ד. אמר רב פפי משמיה דרבא האי סיטומתא קניא, ופירש"י חותם שרושמים החנוונים על החביות של יין, וכ"פ השו"ע (סי' ר"א) וז"ל ואם מנהג המדינה הוא שיקנה הרושם קנין גמור נקנה המקח ואין אחד מהם יכול לחזור בו, ע"כ. ואפי' לדעת הרא"ש (שו"ת כלל י"ב סי' ג') שסיטומתא ללא מעשה לא מהני לקנין, הכא י"ל דמהני כיון שפעולת הרישום היא המעשה, וכמו דמבואר בגמ' שרישום על החבית מועיל לקנין מדין סיטומתא.

² וז"ל הר"ן בד"ה מסתברא ואם אין לו קרקע מזכהו בשדהו כל שהוא, ומכאן נ"ל דמאי דקיי"ל זכין לאדם שלא בפניו כל שהדבר בעצמו זכות אע"פ שנמשך ממנו חוב שהוא יתר על הזכות זכה וקנה דהא הכא כשמזכהו קרקע כל שהוא מתחייב הוא בכך שאין שביעית משמטת חובו ואפ"ה אמרינן דמהני עכ"ל. ואע"פ שלבסוף נראה שהר"ן מסתפק בזה דאולי הוא קולא מיוחדת בפרובול וכ"כ הרא"ש שם סי' ט"ו מ"מ במאירי העתיק כן בפשטות בשם הגאונים דנחשב שזכות הוא לו אע"פ שחובה מתגלגלת על ידו. (הערת המו"ל)

³ אחר שהביטוי"ל העביר את הכסף לחברת הגמל שוב אין לביטוי"ל שום צד וזכות כל שהיא בכסף. הוא אינו יכול לתובעו חזרה ולא לקזז חובות כלשהם ודין הממון כדיון כל סוגי הקיצבאות שהתקבלו לה-ן העו"ש בבנק. ואם חברת הגמל תפשע בשמירה של הממון זכות התביעה תהיה לילד שעל שמו רשום הממון, וכל זכות או פיצוי שיפסקו מחמת ממון זה יגיע לידי הילד.

⁴ ועדיין יש לבע"ד לטעון שאין בזה הוכחה שהילד הוא הבעלים מתחילה, אלא רק הוא כמי שיש לו זכות לקבל באופנים מסוימים ממון מחברת הגמל. אמנם נראה שזה אינו שהרי אין החברה מזכה כספים אלא למי שנתן לה להתעסק בהם, ולאדם שלא נתן לה ממון להתעסק בו אינו מקבל מהם דבר. ואם יתברר שמאיוז סיבה שהיא מתחילה הכסף לא היה של העמית גם כעת הוא לא יקבל, נמצא הכל הוא תוצאה של הבעלות שהיתה מתחילה. ובע"כ צ"ל שפי' הדבר הוא שהילד זכה מתחילה בכסף, והחברה מתחייבת להתעסק ולהרויח בממון כ"ז שהתעסקות היא טובה לילד. אבל כשטובת הילד היא קבלת הממון או שרחה"ל אין לטובת מי להתעסק מחזירים לו או ליורשיו את כספו.

⁵ וכן מצינו בכ"ד שגם ממון שהוא בבעלות גמורה אין אפשרות לחזור מההסכם שנעשה, ודוגמא לזה שותפים שקצבו זמן לשותפות הזכות של כ"א מהשותפים לעכב על חבירו שלא יחלוק קודם הזמן (עי' שו"ע חו"מ סי' קע"ו). וכיוצא"ב השואל מחבירו חפץ לתקופה מסוימת אין המשאל יכול לחזור בו באמצע הזמן (עי"ש סי' שמ"א ס"א).

וזה באנו ללמוד מהרשב"א בתשובה [ח"ד רמב] הובא בב"י [ס' רלה], שהגות מתנה לקטן ע"י אחר, ואמר לו שיהיה אפטרופוס על הכסף זכה הקטן בכסף מדין זכין, ואין האפטרופוס רשאי ליתנה לקטן, לפי שעליו להתעסק בממון, ואם נתנו לקטן ה"ה פושע לפי שעבר על חובת השבת אבידה. עכ"ד. ויל"ד באיזה כוח מעכב על הקטן? ויתכן שחובת השבת אבידה מתירה לו גזל.

אך יתכן ע"פ יסוד הפוסקים באהע"ז סי' קז [והאריך בזה בזכר טוב סי' ה] שיש לאפטרופוס קנין וזכויות בגוף הנכסים לנהלם בהחלטתו הבלעדית, אף נגד רצון בעלי הממון. וזכויות אלו אינם סותרות את הבעלות העיקרית על הממון.

ולמדנו מד' הרשב"א שאפשר לזכות ממון לקטן דרך אפטרופו, ומינוי האפטרופו הוא על ידי נותן הכסף, ולהנ"ל נמצא שיחד עם זיכוי הכסף לקטן זוכה האפטרופו להיות אפטרופו על הממון, ולנהלו לפי הבנתו לטובת הקטן, אף נגד רצונו של הקטן.

והכ"נ בתכנית הב"ל, דכוותה, כיון שהכסף מיועד להרויח לכן אין חברת הגמל שהיא אפטרופוס של הילד נותנת לו את הכסף כיון שזה מזיק להתעסקות, והוא מזכותי הגזבר, והטענה שאם איני יכול להוציא את הכסף איני בעלים אין לה משמעות, וככל אפטרופו, ומצינו גם שאמרו בגמ' רווחא לקרנא משתעבד (ב"מ דף ק"ה), והוא טובת הילד שיוכלו להתעסק בכספיו להרויח לו, לכן ניתן לאפטרופוס הזכות למנוע ממנו למשוך את כספו שלא לצורך. [ואף אם נאמר שמה שאינו יכול למשוך את הכסף הוא שירור בעצם המתנה, מ"מ עדיין נחשב בבעלותו לענין כל הרווחים וההפסדים, ורק ששייר לענין זה, ולא גרע ממה ששותף אינו יכול למשוך את כספו קודם חלוקה ומ"מ אינו מגרע בבעלותו על הכסף לענין הרווחים וההפסדים]. וכבר נתבאר שבמקרי צורך יוכל הקטן למשוך את הכסף מקופת הגמל, וכל מניעתו להוציא היא במקרה שסתם רוצה להשתמש בכסף וזה נמנע ממנו מזכותי האפטרופו⁶, וכן נתבאר שבידו להעביר מחברה לחברה ומסלול למסלול בכל עת.

ומאחר והילד בעלים על הכסף א"כ מה שחברת הגמל מלווה אותו ברבית הוא כדין אפטרופוס שלו, וזה ממש כד' הרשב"א, [ונתמנה או ע"י הנותן כד' הרשב"א או שמינה את עצמו בשעה שקיבל את הכסף עבור הקטן, ואין להתעקש שהוא סתם השתלט על הכסף, שהלא אכן זהו ההגדרה החוקית והמנהלית של קופות גמל נאמנים ואפטרופוסים על כספי העמיתים, וע"ד כן הם קבלו את הכספים].

ואם תאמר סו"ס מה היה על הילד לעשות, ומה חטא בזה שהכניסו לו כסף והלווהו ברבית ללא שאלתו, יש לומר, שהיה עליו להתכוון להפקיר את הכסף ולא למשוך אותו אף בבא העת, שאז אכן לא זכה. ואף האב היה צריך מדין חינוך [עכ"פ] לחשוב כך, ואף אם אין בכוח האב להפקיר ממון הילד, עכ"פ בהגיע הילד לגיל שיכול להפקיר עליו לחשוב כך⁷. וכמש"כ בעל ספר התרומות [הובא בבית יוסף סי' קס] גבי יתומים שהאפטרופוס הלווה את ממונם ברבית, שאם הם נהנים ממנו עוברים על איסור רבית. וראה לענין אפוט' שהלווה מעות יתומים ברבית ללא ידיעתם, בהרחבה בשו"ע הלכות רבית סי' קס ס"כ, ונו"כ שם, ועיי"ש בש"ך ורע"א והמתבאר שאם הכסף בעין לכו"ע עוברים היתומים באיסור רבית בזה שמחזיקים הכסף לעצמם, ואף שגביית הרבית נעשתה ע"י האפטרופו מ"מ בזה שהם רוצים להחזיק בכסף עוברים על איסור, ועי' גם בחי' הרשב"א ב"מ דף ע. שנתקשה בזה שהגבייה לא נעשתה על ידם, וכתב ע"ז דסו"ס יתמי דאכלי דלאו דידהו ליזול בתר שבקייהו. ונראה שגדר אסור גביית רבית הוא גדר של גזל ולכן המשך ההחזקה בממון הוא גם חלק מהאיסור, וחובתם להודיע שאינם רוצים להחזיק בממון, ולכ' גם אביהם מחויב להודיע כן במקומם כמבוא' ברשב"א שם ובבעה"ת, לענין אפטרופו.

ואין לומר שאם החברה היא אפטרופו ע"י שזוכה בממון להלוותה, א"כ ההלוואה ברבית מיוחסת לאפוט' ולא לבעל הממון, שהרי חלות ההלוואה והקציצה נעשה ע"י האפו', דז"א שהלא מבואר בפוסקים דלעיל, שהיתומים עוברים איסור הגם שהאפו' קצץ והלווה, ועי' במחנ"א סי' ה מה שביאר בזה, ויש גם לתמוך דין זה מהא דבגמ' דנו בדין רבית להקדש ועיי"ש בב"מ נז דמבואר שם שהיה שייך לומר שגזבר שמלווה מעות להקדש אין איסור רבית משום שאין רבית להקדש, וגדר גזבר המלווה מעות הקדש, אין זה גדר של שליחות, שאין כאן הלא משלח, אלא הוא גדר זכות בממון להקנותו ולקצוץ עבור נתינתו, וכדאמרו ירוש' תרומות פ"ק דמה"ט גזבר הקדש תורם מטבל של הקדש משום שגזבר כבעלים. וכיון שכן אם כן מדוע לא נימא שהגזבר חשוב המלווה ברבית שהלא מכח בעלותו בממון הוא קוצץ ומחייב רבית, אע"כ שגדר זכויות הגזבר בממון הוא כעין טוה"נ שהוא רק זכות ניהול אבל תוכן ההקנאות וזכיותם הוא לבעל הממון ולכן איהו המלווה, והכי נמי באפוט' שהוא ג"כ גזבר מהסוג הזה [וכמש"כ רמב"ן גיטין לח ב שגזבר הקדש כאפוט' דמי]⁸.

ולמדנו שכאשר בברירת המחזל הכסף מופקד בקופת גמל שמלווה ברבית אפילו מחוסר בחירה של הילדים, הרי הילדים זוכים בממון של רבית קצוזה, וכל שהם מעוניינים להשתמש בכסף הרבית שמתקבל הם עוברים על איסור. ופתרון הדבר הוא לבחור במסלולים הלכתיים, שהרחבתי בביאור יסודותיהם בקונטרס תקנת הרבית ח"א וח"ב. (ניתן להשיג הקונטרס בטל' 08-9791308).

⁶ ועדיין יש לבע"ד לטעון שכ"ד הרשב"א הם עד גיל עונת הפעוטות אבל אחר עונת הפעוטות כבר אינה רשאית למנוע את הקטן מלקבל את הכסף. ובנידוד"ד הרי חברת הגמל מחזיקה את הכסף עד גיל 18. אלא די"ל שאחרי שנתבאר שהחזקת כספי הילד לטובת ההתעסקות אינה חסרון בבעלות, י"ל דגם כאשר היא ממשיכה להתעסק לטובת הילד אין כאן חיסרון בבעלות כיון שאין כוונתה לעכב את הממון לעצמה אלא לטובתו, ואע"פ שמדיני שמירה רשאית החברה / האפטרופוס להחזיר את הכסף לקטן.

⁷ יל"ד האם מהני שהילד יאמר שאינו רוצה בכסף כלל שהרי ברור שדעתו של הילד שהוא רוצה בקרן' שהרי אין אפשרות לקבל קרן בתום התקופה למי שלא יקבל כעת את הקרן, ואין לומר שבדעתו למשוך את הכסף בתום התקופה אבל בנתיים אינו רוצה שיקרא הבעלים על הכסף, דהנה החברה של הגמל מנהלת את כספו לפי כלליה דהיינו שאינה מקבלת ע"ע שום אחריות כיון שהחברה כפופה לחוקי קרנות נאמנות שהם רשאים לנהל כספי העמיתים רק בלי קבלת אחריות, וא"כ אותו אדם שאכן מעוניין בכסף אלא שרוצה שהחברה לא תזכה בו עבורו הלא החברה אינה מוכנה לזכות בכסף וא"כ כיון שהוא רוצה אכן לקבל את הכסף ע"כ מסכים שהחברה תזכה עבורו.

⁸ ועי' עוד בתקנת הרבית ח"ב סי' ד משנ"ת באורך מד' מהרי"ט.